

JOSEP TARRADELLAS

1899-1988

PEP MARTÍ

Barcelona, març 2010

Biblioteca de Catalunya. Dades CIP

Martí Vallverdú, Pep, 1964-

Josep Tarradellas, 1899-1988. – (Biblioteca de l'Esquerra Nacional)

Bibliografia. Índexs

ISBN 9788461389988

I. Fundació Josep Irla II. Títol III. Col·lecció: Biblioteca de l'Esquerra Nacional

1. Tarradellas, Josep 2. Presidents – Catalunya – Biografia 3. Polítics – Catalunya – Biografia

929Tarradellas, Josep

Fotografia de coberta: Archivo General de la Administración, Alcalá de Henares

Dipòsit legal: B-14.632-2010

ISBN: 978-84-613-8998-8

JOSEP TARRADELLAS

1899-1988

PEP MARTÍ

SUMARI

Fill de la Catalunya popular (1899-1931).....	7
Sense por de manar (1931-1939).....	17
Secretari general a l'exili (1939-1954)	41
14è president de la Generalitat (1954-1977)	55
La revenja de la història (1977-1980)	67
El crepuscle. Un balanç (1980-1988)	77
Índex onomàstic.....	81
Índex d'organitzacions	87
Índex de publicacions periòdiques	89
Bibliografia	91

FILL DE LA CATALUNYA POPULAR (1899-1931)

«Jo no sóc, mai no he estat, marxista, ni socialista, ni comunista; vaig començar en el nacionalisme català d'esquerres, i he estat sempre fidel al que vaig aprendre en la meua maduresa política: que la Generalitat és el principi de l'existència nacional de Catalunya».¹

Josep Tarradellas i Joan va néixer a Cervelló (Baix Llobregat) el 19 de gener de 1899, en el si d'una família d'extracció popular originària de la Plana de Vic. Entre aquesta data i el 10 de juny de 1988 transcorre una aventura vital que comprèn, com poques, totes les grandeses i les tragèdies de la història de la Catalunya del segle xx.

Els pares, Salvador i Casilda, eren pagesos humils. No era una llar polititzada, però les simpaties del pare anaven per les idees liberals i republicanes. A això, Salvador Tarradellas afegia un caràcter emprenedor. Va treballar un temps en un forn de vidre i amb els diners que va guanyar va comprar unes terres, convertint-se en un petit propietari. Però l'hereu de la família era el germà gran, Jaume.

---

¹ UDINA, Ernest. *Josep Tarradellas. L'aventura d'una fidelitat*. Barcelona: Edicions 62, 1978, p.29.

No sabem fins a quin punt el fet que el noi ajudés el pare a la terra i conegués en primera persona els problemes de les classes populars del camp va influir en la seva formació. Amb els anys, recordaria en més d'una ocasió que ell «era de poble». El contacte amb la terra i la consciència de ser fill de la Catalunya pagesa van conformar, en tot cas, una part del seu imaginari. El Tarradellas adolescent és un noi inquiet molt sensible als esdeveniments socials del seu entorn. Això el va fer un lector assidu d'*El Poble Català*, el diari de l'esquerra catalanista.

De gran, li agradava relatar la impressió que li va causar un míting a Cervelló d'un candidat republicà i catalanista que seria molt important. De la seva perspicàcia en dóna mostra que va comparar l'arribada en tartana d'aquest home a Cervelló, des de l'estació de tren de Molins de Rei, amb el cotxe amb el que ho feia un altre dirigent polític d'aleshores, Josep Bertran i Musitu:

«Jo, amb uns quants nens, vaig anar a esperar-lo a la plaça del poble. Només hi havia quatre o cinc homes. Els altres tenien por a les represàlies si els veien allà. Després d'esperar una estona, arribà la tartana. De dintre, baixà un home amb crosses, d'un esguard pacífic i amable que em va esbalair. El vam acompanyar al casino del poble i allà va fer un míting davant només d'unes cinquanta persones. Em va impressionar el que va dir i sobretot el temor que vaig palpejar en la gent del poble. No vaig entendre massa el que va dir però em resta encara el record d'algunes frases catalanistes i també em va sorprendre que un home important de Barcelona vingués amb tren, fins a Molins de Rei, i després amb tartana fins a Cervelló.

No en cotxe, com els de la Lliga. El seu nom m'ha quedat per sempre més: aquell home era Francesc Layret».²

Josep Bertran i Musitu era un «baró» o cacic d'aquell territori, home de la Lliga Regionalista molt proper a Francesc Cambó. Amb el temps, arribaria a ministre d'Alfons XIII. Durant la Guerra Civil, donaria suport amb entusiasme a la causa franquista. A Tarradellas, però, qui el va impactar va ser Layret. Les seves simpaties ideològiques estaven clares.

Endut per l'afany per millorar, Salvador Tarradellas va obrir un bar a Barcelona junt amb el seu germà gran, Jaume. Es deia La Lluna. Uns anys després, en va obrir un altre pel seu compte, La Floresta, a la Gran Via. Les coses li anaven bé i tota la família, la dona, Josep i la seva germana Antònia es van traslladar a viure a la capital. El futur president tenia aleshores quinze anys. El pare va posar-lo a treballar en un despatx de representants de teixits com a aprenent. Durant un temps de franc, però aviat va cobrar un sou i es va obrir pas en el sector, en el qual, amb el temps, es guanyaria molt bé la vida.

Per una persona que treballava d'aprenent i era d'idees catalanistes i esquerranes, l'afiliació al CADCI (Centre Autònom de Dependents del Comerç i la Indústria) tenia la seva lògica. Creat el 1903, s'havia convertit en molt més que un sindicat. Pretenia ser, i ho era, un centre de formació de quadres nacionalistes amb un pes creixent en la societat civil. Per Tarradellas,

---

2 UDINA, Ernest. *Op. cit.*, pp.21-22.

el CADCI va ser una descoberta i la seva primera escola ideològica. Assistia als seus cursos (de comerç, d'idiomes, d'història), s'hi relacionava amb persones de tendències similars i escoltava les conferències que s'hi donaven. Moltes vegades dirà, quan s'ha de definir ideològicament:

«Jo vinc del CADCI».

Hi ha tres grans influències en el Tarradellas d'aquells anys: el CADCI, Domènec Martí i Julià i Francesc Macià. Amb només divuit anys és un soci actiu del Centre i entra a treballar en la secció de Propaganda Autonomista de l'entitat, a les ordres de Miquel Guinart.³

Una de les referències que Tarradellas sempre esmentarà és la de Martí i Julià. Metge de pobres i pensador nacionalista, va intentar, des de la presidència de la Unió Catalanista, fer evolucionar la històrica entitat –que passava ja per una situació d'esllanguiment– vers una línia socialista. Era una pretensió sens dubte excessiva per a molts venerables membres de la històrica entitat. El doctor va morir el 1917, però va deixar petjada en un sector de joves que lluitaven per unir patriotisme i consciència social. Tarradellas va ser un d'ells.

L'any 1917, es produeix un fet que trasbalsa el jove patriota: Tarradellas coneix Francesc Macià al CADCI. És una descober-

---

3 DURAN, Lluís. «Josep Tarradellas, jove nacionalista», dins de CASASSAS, Jordi. *Josep Tarradellas o la reivindicació de la memòria*. Pagès editors i Diputació de Barcelona, 2003, p.36 i ss.

ta. El jove de Cervelló queda enlluernat per la figura de l'aleshores diputat a Corts per les Borges Blanques, que ja ha deixat enrere la seva simpatia per Prat de la Riba, ha iniciat la seva evolució vers un nacionalisme més coherent que el de la Lliga i vol aplegar darrere seu les classes populars. A partir d'aquest moment, les passes de Tarradellas no es poden separar de les de Macià.

El 1918 funda amb altres activistes la Joventut Nacionalista La Falç. Ell explicarà més endavant com anaven a xiular en molts dels actes de la Lliga. A finals de la segona dècada del segle xx, el nom de Tarradellas es fa present en un seguit de revistes i mitjans de premsa en què col·labora o que ajuda a fundar: *Abrandament*, *L'Intransigent*, *L'Esquerra* (òrgan de La Falç), *La Tralla...* Alguns d'ells de vida curta però tots situades en aquest espai d'esquerra nacional en què s'ubica el futur president. La seva activitat com a articulista mereixeria per si sola un capítol a part. Cal subratllar el seu seguiment de la política internacional i els seus escrits en premsa, sobretot a *L'Intransigent*, sobre la situació a Irlanda, a Egipte, a França, sempre des d'una òptica de crítica a les grans potències i de suport a les petites nacionalitats.⁴

Són anys de trasbals. Catalunya viu entre les acaballes de la Guerra Europea i el cop d'Estat de Primo de Rivera (1923) una etapa de convulsió política i social sense precedents. La traïció de la Lliga al projecte de l'Assemblea de Parlamentaris

---

4 DURAN, Lluís. *Op. cit.*, pp.47-49.

(1917), un moviment que va unir regionalistes, nacionalistes com Macià, el PSOE i el gruix dels republicanismes català i espanyol en una proposta de reforma de l'Estat, va acabar de trencar el vincle entre el macianisme i el partit de Cambó. Davant la puixança del moviment obrer, que a Catalunya era de filiació anarcosindicalista amb la CNT, la Lliga es va llançar als braços de la monarquia, passant a integrar-se en diversos governs dinàstics.

Entre el final de la Guerra Europea, el 1918, i el cop de Primo de Rivera, el 1923, Catalunya va viure un període de guerra de classes, terrorisme i pistolerisme patronal. Per un «animal polític» com era el responsable de propaganda del CADCI, era un moment apassionant. El 19 de març de 1919, Tarradellas va assistir al míting mític de les Arenes, en què Salvador Seguí, el Noi del Sucre, dirigent carismàtic de la CNT, va aconseguir amb la seva autoritat convèncer una plaça atapeïda d'obriers de posar fi a la vaga de la Canadenca.⁵ En aquesta seducció per la figura excepcional de Seguí, hi batega un aspecte que definirà la ideologia de Tarradellas; la seva voluntat d'unir sempre nacionalisme i classes populars:

«El catalanisme era representat per un partit de dretes que tenia una posició molt clara contra el sindicalisme. Per això els obrers tenien posicions anticatalanistes, sense pensar que també hi podia haver catalanistes liberals, que volien la llibertat de Catalunya i alhora que els obrers obtinguessin les seves reivindicacions socials. Evi

---

5 UDINA, Ernest. *Op. cit.*, p. 46.

dentment, es va produir el trencament entre una diguem-ne massa conservadora del catalanisme i la gent jove».⁶

Potser això explica el seu afany per acostar-se al Noi del Sucre. Acompanyant a Miquel Guinart, es trobarà amb el dirigent cenetista i li proposaran que faci una conferència al CADCI on parli precisament de la compatibilitat entre catalanisme i sindicalisme.⁷ Són uns anys tacats de sang. El 1920, Francesc Layret és assassinat per sicaris en un atemptat al qual no serà aliè el governador civil de Barcelona, el general Martínez Anido. Tres anys més tard, serà el Noi del Sucre qui caigui víctima d'uns pistolers.

Enmig d'aquest panorama, el nacionalisme bull. El jove de La Falç s'enrola en la Federació Democràtica Nacionalista que funda Macià i que vol ser l'alternativa progressista a un regionalisme que fa cada vegada més de crossa d'un règim monàrquic i de cacics. Un règim dominat per una oligarquia de dos partits, el liberal i el conservador, molt allunyats dels sectors més modernitzadors de la societat.

També són uns anys en què Tarradellas freqüenta un seguit d'entitats cíviques que formen una societat civil catalanista cada cop més nombrosa. Es fa soci de l'Ateneu Barcelonès i assisteix a molts actes de l'Orfeó Gracienc. Serà aquí on co-

---

6 ARBÓS, Albert. *Tarradellas. La consciència d'un poble*. Barcelona: Grijalbo, 1988, p. 17.

7 GUINART, Miquel. *Memòries d'un catalanista*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1988, p.37.

neixerà Antònia Macià i Gómez, l'Antonieta, sense parentiu amb l'Avi, que acabarà sent la seva dona.

Un episodi clau en la seva formació política seran els quasi dos anys de servei militar que ha de fer a Melilla. Allí coneixerà una de les institucions més representatives del nacionalisme espanyol, l'exèrcit colonial. Tarradellas observarà el desgavell organitzatiu de l'administració espanyola al nord d'Àfrica i la descomposició del règim alfonsí. Serà a Melilla on escoltarà per primer cop un nom que després li serà tristament «familiar»: el de Francisco Franco, la presència del qual a la ciutat sempre generava pànic entre els soldats. Torna a Barcelona en vigílies del cop militar "primoriverista".

Entre 1923 i 1930, Espanya és regida pel general Primo de Rivera. Tarradellas continua en contacte amb Macià, però no s'integra a Estat Català, el nou partit que funda l'excoronel. En els anys vint Tarradellas solidifica la seva activitat professional. Aconsegueix la representació de diversos productes –entre els quals el d'una marca nord-americana, que suposarà un gran èxit per ell– i viatja per Europa. Certament, els idiomes apresos al CADCI li seran de molta utilitat. Li permetran també conèixer de prop les societats europees més avançades, com França, Bèlgica, Gran Bretanya, Suïssa, Txecoslovàquia...

De les seves estades a Txecoslovàquia, un país sorgit de les cendres de l'Imperi dels Habsburg el 1918, en sorgirà una gran atracció pel nacionalisme democràtic d'aquell país:

«La meva primera idea nacionalista potser venia de Masaryk, el primer president de la República txecoslovaca, que es pot conside-

rar com el pare de les nacionalitats. De jove tenia aquesta admiració. Havia estat diverses vegades a Txecoslovàquia, coneixia la forta organització de les joventuts obreres i estudiantils, que representaven el futur i van influir en l'àmbit català».⁸

Home sense formació acadèmica, intuïtiu, no es deixarà entabanar per la grandiloqüència dels moviments antiliberals que aleshores proliferaven per Europa.

Fa diners. De la situació de bonança econòmica del noi del CADCI en dóna mostra que va poder regalar un Mercedes al seu pare –als anys vint!. També els compra una casa a Cervelló. Més endavant, ja amb la República, crearà l'empresa de botons Botonia SA, junt amb un altre soci. Encara tindrà sort: amb l'arribada dels franquistes, casa i empresa no li són requisades perquè no estan a nom seu. Els anys seixanta, quan travessa un dels moments de dificultat econòmica més greus de la seva vida, es veu obligat a vendre'ls.

El 1927 es casa amb l'Antonietta. Aprofita el viatge de noces a París per saludar Macià, amb qui manté el contacte, tot i no participar en els fets de Prats de Molló. El matrimoni li permetrà conèixer la realitat de la immigració. De segon cognom Gómez, l'Antonietta és filla de pare barceloní i mare de Logroño. És una noia d'idees catalanistes. Aquest fet farà que des de molt jove, Tarradellas tingui clar que la cohesió del país passa per saber aplegar arrelats i nouvinguts, i que en certs temes cal ser molt prudent:

---

8 ARBÓS, Albert. *Op. cit.*, p.62.

«Casar-me amb ella, conèixer la seva família, va representar per a mi un coneixement directe, molt important, del que són els catalans no nascuts a Catalunya. A mi no m'agrada fer formulacions sobre qui és o no català. Per a mi, tot el qui viu a Catalunya és català. La mare de l'Antonieta era d'aquells països de l'interior d'Espanya (la Rioja) però per a ella no era cap problema sentir-se plenament catalana».⁹

Molt aviat, però, rebran un cop molt dur. Del matrimoni neix Montserrat, amb síndrome de Down. L'alegria pel naixement es barreja amb un sentiment de dolor. Cap pare està preparat per una situació així, i molt menys en la societat dels anys vint. Moltes vegades, l'Antonieta recordarà les burles que sent quan surt a passejar amb la nena petita. Alhora, la relació amb la filla —a la qual el futur president i la seva dona adoren— esdevé un dels trets més emotius de la biografia de Tarradellas.

El 1930 cau la dictadura i s'entra en una voràgine d'esdeveniments que anuncia la fallida de la monarquia. El règim es queda sense recursos, perd reflexos i va cremant etapes a velocitat trepidant. En un any, el règim d'Alfons XIII resta sense cap crèdit. Les eleccions municipals del 12 d'abril de 1931 anuncien una nova era.

---

9 UDINA, Ernest. *Op. cit.*, p. 57-58.

SENSE POR DE MANAR (1931-1939)

Un dels trets definidors de Josep Tarradellas dins de la classe política nacionalista és que sempre es va considerar potencialment un home de govern disposat a aprofitar al màxim les possibilitats que oferien les circumstàncies. Home de partit i d'idees, no és pas un ideòleg. Pertany al grup dels pragmàtics, dels possibilistes. El seu únic dogma sembla ser el tast de la realitat. Intenta ocupar tot el terreny possible; després, pacta. La radicalitat o la moderació de les seves posicions vindrà definida, abans que res, per la correlació de forces que s'estableixi. És important tenir en compte això per entendre el «tot» Tarradellas.

Amb la fallida final de la monarquia, l'esquerra catalana s'organitza. Tarradellas treballa al costat de Macià. Quan el març de 1931, el gruix de les forces del patriotisme i l'esquerra nacional conflueixen en l'Esquerra Republicana de Catalunya, Tarradellas integra la «seva» Joventut La Falç en la nova organització.

La cúpula del nou partit va dubtar en algun moment de presentar-se a les eleccions municipals convocades per al 12 d'abril. ERC era una organització nova de trinca, Acció Catalana apareixia com la probable guanyadora i sembla que a

Estat Català hi havia dubtes sobre si llançar-se a l'arena. Lluhí i Vallescà, Companys i Tarradellas, però, van acabar de convèncer Macià.¹⁰

Tarradellas és el responsable de la campanya electoral d'ERC. Es deixarà la pell en unes setmanes de feina inabastable. Demostrarà la seva capacitat organitzativa i Macià confirmarà les simpaties que hi té. Assisteix, per tant, en primer rengle a uns dies decisius per a la història de Catalunya. Macià proclama la República Catalana i, dies després, en una negociació amb el nou Govern de la República espanyola, tanca un acord que passa per la recuperació de la Generalitat. Tarradellas sempre dirà que va aprendre molt de la saviesa política de l'Avi en aquell tombant, perquè va saber treure profit del moment i a la vegada saber fins on es podia arribar, en el pols mantingut amb les forces amb què Macià havia signat el pacte de Sant Sebastià, que duria al nou règim.

Macià, convertit en primer president de la Generalitat contemporània, nomena Josep Tarradellas secretari de la presidència. Amb només 32 anys, aquest esdevé un dels homes del nou poder a Catalunya, el braç dret del president. És, indiscutiblement, un macianista convençut. Però també és un home que sap mantenir el seu espai propi, un altre tret que sempre l'acompanyarà. Addicte a Macià, mai militarà a Estat Català. És més, mantindrà tothora distància i desconfiança envers amplis sectors d'aquesta formació.

---

10 IVERN, Dolors. «L'actuació política de Josep Tarradellas durant la Segona República», dins de CASASSAS, Jordi. *Op. cit.*, pp.67-68.

El 28 de juny de 1931, s'elegeixen les primeres Corts de la República. I té sentit que el noi del CADCI, un dels qui més han treballat per la victòria d'abril, figuri en les llistes d'ERC al parlament espanyol i sigui elegit diputat a Corts per Barcelona. Aquestes són unes Corts Constituents i el jove diputat seguirà amb passió els debats que duren a la nova Carta Magna. Del seu afany per deixar testimoni de totes les seves vivències, i de la transcendència que dóna als documents com a font d'explicació dels fets, n'és una mostra que dedica moltes hores a prendre notes de les intervencions dels principals oradors. Alhora, va recollint les notícies principals de la premsa i comença a fer el seu arxiu. En això, com en tantes coses, s'avança al seu temps. En el futur, enmig de polèmiques agres, ell s'imposarà amb l'ajut del seu domini de la informació i d'una bona hemeroteca personal.

En aquella cambra nodrida d'autèntics gegants de l'oratòria, el jove Tarradellas coneixerà algunes de les glòries parlamentàries de la República: Manuel Azaña, Ortega y Gasset, Martínez Barrio, Julián Besteiro, Indalecio Prieto... Ell mateix admetrà amb el temps que es va sentir acomplexat per l'oratòria brillant de molts d'ells. Però aquella experiència a les Corts espanyoles li va permetre conèixer també el funcionament del parlamentarisme espanyol i dels engranatges de l'Estat.

El 20 de desembre de 1931, Tarradellas és nomenat conseller de Governació. És la seva primera entrada en un Govern. És un moment de triomf i de satisfacció, però molt diferent de la de l'escola frívola d'un Romanones («¡Por fin ministro!»). No sent el fetitxisme del càrrec. Aleshores, als 32 anys, inaugura la seva experiència com a governant. Quan Macià li fa l'oferiment, el

seu secretari fa una cosa que sobta l'Avi: s'atreveix a posar-li condicions. Demana que tingui llibertat d'acció per nomenar el seu equip i alhora que pugui posar ordre en el funcionariat. Macià accedeix. El nou conseller volia evitar la pressió de molts companys de partit per «col·locar» gent a la funció pública. Alhora, el fet de posar condicions a Macià era una manera de marcar un terreny propi i fer-se valer. Però també hi pesava el que seria una obsessió tarradellista, la voluntat de crear una administració eficaç i de premiar els millors:

«Entraven funcionaris per totes bandes, sense que es tingués en compte la competència de cadascú, i s'havien quedat molts que treballaven sense cap entusiasme, com exigia la posada en marxa de la nova Generalitat. Era evident per a mi que amb una administració dolenta la Generalitat seria un desastre. S'havia d'ésser molt exigent».¹¹

La voluntat de posar ordre a la conselleria li va crear problemes amb sectors del seu partit, especialment amb Estat Català.

Per copsar la «modernitat» política de Tarradellas hem d'esmentar la seva decisió d'habilitar un espai de la conselleria per a la premsa, amb taules i màquines d'escriure. Això no era habitual aleshores, però el jove conseller ja era conscient de la rellevància del paper dels mitjans en una democràcia i, de ben segur també, del seu rol clau per a l'èxit d'una gestió política.

El mes de novembre de 1932, quan se celebren les primeres eleccions al Parlament de Catalunya que posen fi a la Genera-

---

11 UDINA, Ernest. *Op. cit.*, p. 86.

litat provisional, Tarradellas assoleix l'acta de diputat, dins de la gran majoria que obté ERC. Macià és elegit president, quasi bé com una formalitat. El fet representa la plena institucionalització de la Generalitat restaurada.

Però falta molt poc per a una de les grans trencadisses de la vida política de Josep Tarradellas. El nomenament de Joan Moles, fins aleshores governador civil de Barcelona, per a l'Alt Comissariat al Marroc, deixa vacant el govern civil. Macià es troba damunt la taula amb la proposta del Govern central de nomenar Tarradellas governador civil, sense que per això hagi d'abandonar la conselleria de Governació.

En la proposta de Madrid hi ha la mà de Tarradellas, qui havia aconseguit una relació molt propera amb el ministre de la Governació, Casares Quiroga. El traspàs d'ordre públic no arribava i les negociacions amb Madrid, com tantes altres vegades, s'eternitzaven. Reunint en una sola persona la conselleria i el govern civil, la Generalitat es podia fer amb el control sobre les forces d'ordre públic a Catalunya. Però Macià s'hi oposa. En una reunió del Govern català, acusa Tarradellas d'ambició. En això no s'equivoca. En l'actitud de l'Avi potser també hi bategava el temor a fer-se càrrec just en aquell moment del comandament de la guàrdia civil, quan Catalunya entrava en una fase de conflictivitat social aguda. És a dir, en un seguit de possibles conflictes amb la CNT.

Aquest xoc suposa la ruptura entre Macià i Tarradellas, però és molt més que això. Feia mesos que dins d'ERC es vivia una forta lluita entre la gent d'Estat Català –que envoltava Macià– i els membres del grup de *L'Opinió*. Aquests pretenien retallar el

poder del president i enfortir el del conseller primer, Lluhí i Vallescà, cap dels de *L'Opinió*.

Era el 16 de gener de 1933 i la reunió de l'Executiu va concloure en una greu crisi. Tarradellas i tres consellers de *L'Opinió* (Lluhí, Pere Comas i Antoni Xirau) van sortir del Govern. Mesos després, arribaria la primera gran escissió de la història d'ERC. El grup de *L'Opinió* va crear el Partit Nacionalista Republicà d'Esquerres (PNRE), una creació al capdavall efímera, ja que el PNRE acabaria reintegrant-se a Esquerra en la primavera de 1936. Tarradellas es va enrolar en el nou partit, on hi tenia bons amics, com Joan Casanellas. En canvi, i malgrat els càrrecs que va mantenir en la direcció del PNRE, inclosa la secretaria general, Tarradellas mai es va sentir membre formalment de *L'Opinió*. Veia els seus integrants massa elitistes i intel·lectualitzats.¹²

Tarradellas s'enrolarà en la nova aventura dels anomenats «lluhins», maldant per conformar una aliança amb forces afins en el mateix espai polític de l'esquerra nacional, junt amb Acció Catalana, el Partit Republicà Radical Socialista i altres. Val a dir que sense massa èxit. Tarradellas continua com a diputat al Parlament, però la seva estrella declina, quasi fins a l'esclat de la Guerra Civil. En els anys en què la seva activitat política perd impuls, se centra en les seves activitats professionals de representant de comerç, amb prou fortuna.

---

12 MALLÓ, Oriol. *Tarradellas. Un segle de catalanisme*. Barcelona: Planeta, 2003, p. 121.

El 25 de desembre de 1933 és una altra de les grans dates de la Catalunya republicana. En aquest cas, perquè és el dia que mor Macià. Malgrat el distanciament que hi havia aleshores entre tots dos, Tarradellas plora la mort de qui ha estat el seu mestre en política. Però les ferides de la recent crisi dins d'ERC encara estan obertes i l'exconseller nota les mirades d'antipatia que provoca la seva presència en la vetlla i el sepeli de l'Avi.

Lluís Companys succeeix Macià com a president de la Generalitat. Amb ell, Tarradellas no havia mantingut mai una relació gaire intensa. No hi havia «química» entre els dos homes. El nou president prové del Partit Republicà Català, una altra de les formacions fundadores d'ERC. No és tampoc un catalanista històric. Els esdeveniments futurs, a més, no contribuirien a acostar-los.

Amb el cos de l'Avi encara calent, com qui diu, la tragèdia s'acosta a Catalunya. El 21 de març de 1934, el Parlament de Catalunya aprova la Llei de Contractes de Conreu. S'inicia així un plet polític i social que derivaria en una de les majors crisis patides pel país.

La Lliga, a l'oposició a Catalunya però reforçada per la seva victòria en les eleccions generals a les Corts espanyoles de novembre de 1933, va reclamar al Govern central que presentés davant del Tribunal de Garanties Constitucionals una qüestió d'incompetència de la Generalitat en matèria social. L'actitud de la dreta regionalista suposava una contradicció evident per a una força que es reclamava catalanista, però els líders de la

Lliga no van dubtar de demanar ajut a Madrid contra una llei progressista al camp català.

El conflicte es va tensar fins a uns extrems impensables. A Madrid ja no hi governava Azaña, sinó un bloc conservador que tenia com a home fort Alejandro Lerroux. En els dies anteriors als Fets del 6 d'Octubre, Tarradellas va mantenir una activitat febril per mirar de convèncer el president Companys de no sumar-se a les pressions d'un sector de l'Esquerra, sobretot la gent d'Estat Català que acabdillava el conseller Josep Dencàs. Va entrevistar-se amb el capità general de Catalunya, el tarragoní Domènec Batet, qui li va dir ben clar que s'oposaria a qualsevol tipus de sortida insurreccional liderada per la Generalitat. El 5 d'octubre, Tarradellas, acompanyat del seu amic Joan Casanelles, va visitar Companys per mirar d'evitar el que tot indicava que seria una opció molt arriscada. Sembla que el president els va escoltar amb respecte, però res més.

Dels Fets d'Octubre se n'ha parlat molt. A la declaració de Companys de proclamar l'Estat Català, va respondre Batet amb les armes. Aquí només esmentarem la reacció de Tarradellas, que diu molt de la seva manera de ser i alhora de la seva visió política. En el moment de produir-se els fets, el de Cervelló no ho va dubtar: es va presentar a la Generalitat en tant que diputat al Parlament. Per això fou conduït, juntament amb Companys i el gruix del Govern, al vaixell «Uruguay». Però el fet de no haver participat en la revolta feu que l'alliberessin als pocs dies.

Tarradellas sempre va opinar que el 6 d'Octubre havia estat un gravíssim error. Hi ha, però, un fet que cal valorar i que no sol recollir la importància que té en el procés que du a la decisió

de Companys, i és el context de feixistització internacional. A banda de la pressió dels més abrandats d'Estat Català, i de la tensió social que havia provocat la Llei de Contractes de Conreu, sense el factor exterior sembla difícil que s'hagués produït aquell fet. El gener de 1933, Hitler havia arribat al poder a Alemanya. Feia només setmanes de la «nit dels ganivets llargs», que havia entronitzat definitivament el poder nazi a Berlín. A Àustria, un govern d'extrema dreta s'havia fet amb el poder. A Itàlia, el feixisme duia anys governant. I a Portugal, Salazar ja era l'home fort. A França, la III República es veia assetjada per les lligues patriòtiques d'extrema dreta, que havien intentat un cop d'estat a començaments d'any.

A inicis del mes d'octubre, un nou govern a Madrid dona entrada a ministres de la CEDA, el partit de Gil Robles, que no accepta la Constitució. Aquest és el context sense el qual no s'entén el 6 d'Octubre.

La suspensió de l'autonomia, el processament i judici de Companys i dels responsables del 6 d'Octubre obren un parèntesi que coincideix amb l'anomenat bienni negre de la República. Aquest conclou amb les eleccions generals del 16 de febrer de 1936. Certament, són uns anys en què els esdeveniments se succeeixen amb una rapidesa quasi frenètica. El triomf del Front Popular suposa el retorn d'Azaña al govern i la recuperació de la Generalitat. Companys torna a la plaça de Sant Jaume i el Parlament català és reposat en el seu lloc. Per tant, Tarradellas recupera el seu escó de diputat.

La primavera del 36, l'exconseller escindit es reintegra en el grup parlamentari d'ERC, com també ho fan els seus com-

panyes del PNRE. Sembla que tot torni a la normalitat. I aleshores, tot se'n va en orris.

El 19 de juliol, quan els trets s'apoderen dels carrers de Barcelona, després d'uns dies de rumors de tot tipus sobre el cop militar imminent, el desconcert és total. Diuen que l'exèrcit s'ha aixecat al Marroc, i durant unes hores no està clar si el cop triomfarà. Altra vegada, el jove dirigent ara en la penombra sap quin és el seu lloc i es presenta al Palau de la Generalitat, on li diuen que el president ha sortit cap a la Comissaria d'Ordre Públic, que dirigeix Frederic Escofet, a Via Laietana, on s'ha refugiat per seguir els esdeveniments. Tarradellas surt cap allí.

Quan Companys veu Tarradellas, no pot amagar un rictus de molèstia: «Què fots tu aquí?». Es miren i, tot seguit, s'abracen. Tornaran a abraçar-se quan, poc després, el general Aranguren, cap de la guàrdia civil a Barcelona –en aquest cas bé la podríem anomenar «benemérita»–, es quadra davant Companys. La guàrdia civil es posa al costat de la República. És el moment en què Tarradellas comprèn que han esclafat la rebel·lió a Barcelona.

El cop entra aviat en vies de fracàs, però la revolució s'apodera de Catalunya. L'esclat de la Guerra Civil capgira la societat catalana. Tarradellas, amb un nas finíssim, se n'adona de seguida que les relacions de poder han canviat en hores i que la derrota dels facciosos no suposa el retorn a la Catalunya anterior al 18 de juliol. Polític per damunt de tot, accepta l'encàrrec, que sembla enverinat, de Companys de fer-se amb la delegació d'ERC en el Comitè de Milícies Antifeixistes que aplega els partits democràtics i les centrals sindicals.

La tragèdia de juliol del 36 suposarà el retorn de l'exsecretari de Macià al primer pla. Ell hagués preferit fer-ho en circumstàncies de més placidesa, però altra vegada, no té por d'assumir responsabilitats importants en moments delicats. No té por de manar. En el Consell de Govern format pocs dies després, és nomenat conseller de Serveis Públics. El 6 d'agost, en una de les moltíssimes reestructuracions governamentals d'aquell procés, és nomenat per a la cartera d'Economia. El 19 d'agost, assumeix de manera interina la cartera de Finances que deixa Martí Esteve. En aquell instant, calen homes d'acció i competents. Tarradellas és l'home oportú en el lloc indicat.

El 26 de setembre de 1936, Companys el fa conseller primer (cap del Govern) alhora que assumeix de ple dret la conselleria de Finances. Substitueix en la conselleria primera Joan Casanovas, un home superat pels esdeveniments i que representa l'opinió dels qui creuen que el president de Catalunya ha cedit massa als elements cenetistes. Tarradellas s'havia queixat del desordre encara existent a Catalunya i de la necessitat que el Govern es fes amb el control de tots els racons del poder. El cert és que Tarradellas creia que l'executiu havia d'integrar consellers de la CNT, aleshores fora del Govern. Companys li diu que

«tu ets l'únic que pot formar govern amb la CNT».¹³

Ho fa. En el Consell del 26 de setembre, hi ha quatre consellers d'ERC (si comptem Tarradellas per partida doble, com a primer conseller i conseller de Finances), tres de la CNT, dos del PSUC, un de la Unió de Rabassaires, un del POUM, un

---

13 UDINA, Ernest. *Op. cit.*, pp. 154-155.

d'Acció Catalana i un d'independent.¹⁴ És el Govern amb més àmplia base dels formats durant la guerra.

La Generalitat va actuar durant la guerra encerclada per tot tipus de dificultats. La primera, la tensió amb el Govern central. Tarradellas sempre es va mostrar molt dur amb els dirigents de la República i en com van actuar en els primers moments de la guerra:

«El primer que van fer, dissoldre per decret totes les unitats de l'exèrcit els caps de les quals s'havien sublevat, és el pitjor que podien fer [...] Semblava que estaven gelosos, uns dies després del cop, de la victòria que vam aconseguir a Catalunya contra la rebel·lió».¹⁵

Així que és conseller primer, es planta a Tarragona i a Lleida per posar fi a situacions de descontrol. A la capital del Segrià, especialment, la cosa no és gens fàcil per l'acció de grups incontrolats faistes. S'hi presenta amb un bon nombre de guàrdies d'assalt i obliga el «virrei» faista que s'havia fet amb el control de la ciutat a sotmetre's a l'autoritat de la Generalitat. L'anècdota ha estat molt explicada però diu molt de la manera de fer del personatge: a l'entrar al Comissariat de la Generalitat a Lleida, Tarradellas queda dempeus a la porta i espera que qui presideix la reunió com a comissari s'aixequi per saludar-lo. Llavors, el conseller primer es dirigeix a ocupar la seva cadira i passa a presidir la sessió. Tot seguit, davant la sorpresa de tot hom, destitueix el comissari.

---

14 BRICALL, Josep Maria. *Política econòmica de la Generalitat (1936-1939)*. Barcelona: Edicions 62, 1979, pp.256-257.

15 UDINA, Ernest. *Op. cit.*, pp. 119-120.

Home de partit i home d'Estat, Tarradellas defensa la posició d'ERC en un moment de fortes convulsions. Però sobretot és, en plena guerra contra el feixisme, un puntal de l'autoritat sempre amenaçada de la Generalitat en pugna contínua amb el Govern de la República, delerós d'escapçar poder a Catalunya i recuperar atribucions perdudes en la voràgine de la guerra i la revolució. Dins de Catalunya, Tarradellas ha de resistir l'acció de grups radicals del cenetisme i la FAI, i a la vegada la pressió del PSUC, que té el suport del consolat de l'URSS en la seva lluita contra la CNT i els marxistes heterodoxos del POUM.

Els anys de la guerra es caracteritzaran per continus canvis de govern a la Generalitat. Però en la major part del període, només amb l'excepció de breus moments, Tarradellas manté la conselleria de Finances. És un dels elements de continuïtat al llarg del conflicte. De setembre de 1936 a maig de 1937 és també conseller primer, és a dir, cap del Govern. I a partir de juny del 1937 recuperarà la cartera de Finances. És el veritable número dos de la Generalitat.

L'arribada de Tarradellas a la conselleria primera es tradueix en una ofensiva de la Generalitat per recuperar el control del país, assolat per escamots incontrolats que provoquen malvestats del tot contraproductius per a la causa republicana. Així, el 9 d'octubre es dissolen els comitès locals antifeixistes i es constitueixen nous ajuntaments formats pels partits del Front Popular.

El nom de Tarradellas va estretament lligat a la creació de la Comissió d'Indústries de Guerra (CIG), una obra que diu molt de l'esforç gegantí fet pels catalans en aquell moment. El conseller primer va saber aplegar en aquest projecte el que repre-

sentava la CNT dins la massa obrera, els tècnics i quadres de la Generalitat, catalanistes republicans com ell, i un petit nombre de militars professionals. La tasca del CIG va suposar una veritable reconversió industrial al servei de l'esforç de guerra de tot un país. Fins a cent milions de cartutxos Màuser, a més de tones d'explosius, morters i granades van sorgir d'aquesta CIG que al cap d'un any d'existència, ja es va veure encerclada per l'ofensiva del Govern Negrín de controlar la producció de guerra a Catalunya.¹⁶

El 24 d'octubre, Tarradellas signa el Decret de Col·lectivitzacions i Control Obrer d'Indústries i Comerços. El gener de 1937, el Diari Oficial de la Generalitat publica els 58 Decrets de S'Agaró, també coneguts com a Pla Tarradellas. És el conjunt de mesures adoptades pel Govern en el pla econòmic. Són dos moments crucials que resumeixen l'actuació del polític de Cervelló en el seu esforç per posar ordre a l'estat de les finances catalanes.

En un primer moment, la política financera de la Generalitat es caracteritza per l'intent per mantenir el control de la situació en un procés revolucionari. S'estableixen mesures per evitar la retenció de metalls preciosos, per estabilitzar la circulació monetària entorn les entitats de crèdit, es busquen camins per assegurar el finançament de l'increment de despeses del sector públic, es posa el màxim esforç per garantir el pagament dels salaris, etc.

---

¹⁶ DE MADARIAGA, Javier. *Tarradellas y la industria de guerra de Cataluña (1936-1939)*, Editorial Milenio, 2008, p. 175 i ss.

L'economia catalana es troba el juliol del 36 en un atzucac. A la manca de matèries primeres s'afegeix el problema de la pèrdua de mercats. Les relacions comercials amb Espanya pateixen: cal pensar que una part de la península ha caigut en mans dels facciosos.

En els primers dies de la guerra, la Generalitat demana ajut al Govern de la República davant les gravíssimes dificultats de tresoreria de Catalunya. Es demana a Madrid un crèdit directe de 50 milions de pessetes per fer front al que representa l'esforç de guerra i un crèdit de 30 milions de francs situats a París perquè la Generalitat pogués importar articles necessaris per al país, bàsicament acer.¹⁷

La resposta mesquina del Govern de la República, que fins i tot exigeix a la delegació d'Hisenda a Barcelona que se li envii una part de l'or i plata situats a Catalunya, acaba amb la paciència de la Generalitat. Tarradellas ocupava aquells dies la cartera de Finances només de forma interina, però va aconseguir que el Govern català respongués de forma enèrgica als requeriments de Madrid. La Generalitat va emetre dos decrets el 27 d'agost de 1936 pels quals intervenia les diferents sucursals del Banc d'Espanya i posava les delegacions d'Hisenda a Catalunya a les ordres de la conselleria de Finances. L'endemà, per decret del Govern català, la sucursal barcelonina del Banc d'Espanya concedia un crèdit de 50 milions de pessetes a la Generalitat.

---

17 BRICALL, Josep Maria. *Op. cit.*, volum II, p. 207

El Decret de Col·lectivitzacions és per molts autors la institucionalització d'una situació de fet produïda en el moment de la victòria contra els facciosos. Però era sobretot un intent de posar ordre enmig d'aquell desgavell en les que l'amo hagués fugit o s'hagués adherit als facciosos. El decret establia una classificació de les empreses en col·lectivitzades (en què la direcció requeia en els treballadors) i privades, en mans del propietari però amb l'obligació de ser fiscalitzat per un comitè obrer. La col·lectivització era obligatòria en empreses de més de cent treballadors. En les empreses més petites, la col·lectivització es podia produir per comú acord de propietari i treballadors. En totes les empreses col·lectivitzades hi havia d'haver un interventor de la Generalitat.¹⁸

Els anomenats decrets de S'Agaró o Pla Tarradellas (pel lloc on es van decidir, al Baix Empordà, en un seguit de trobades entre economistes i responsables del departament de Finances) apareixen publicats al DOGC el 18 de gener de 1937. El conjunt de 58 decrets regulen un seguit d'aspectes que conformen una política financera per a Catalunya en un context de guerra i de revolució alhora. S'Agaró inclou mesures de regulació de l'autoritat monetària, amb la reorganització de la Conselleria de Finances (creació del servei tècnic del Crèdit i de l'Estalvi), de regulació del sistema financer del sector públic (control de pagaments i despeses, de recaptació d'impostos) i reorganització del sistema creditici (nacionalització de bancs i caixes d'estalvi catalans, creació del Consell General de la Banca Catalana)...¹⁹ En el Pla Tarradellas hi van jugar un paper

---

18 ARIAS, Josep. *La hacienda de la Generalidad*, Ariel, 1977, p.212.

19 BRICALL, Josep Maria. *Op. cit.*, volum II, pp.38-41.

important Joan Sardà (a qui el temps va dur a col·laborar més tard en el pla d'Estabilització de 1959) i Jaume Miravittles.²⁰

L'esforç per institucionalitzar i «normalitzar» en la mesura del possible la situació generada per la revolució es traduirà en un seguit d'organismes en els quals la figura del conseller primer serà determinant. Del Consell d'Economia (que té un paper crucial en els primers mesos de la guerra) al Comitè Central de Proveïments, passant pel Consell de l'Escola Nova Unificada, és evident la lluita des del Govern de la Generalitat per mirar de canalitzar totes les enormes energies desfermades el juliol del 36.

Les transformacions afectaven tots els àmbits de la vida social i en totes elles el nom de Tarradellas hi és present. Ho és el desembre de 1936 quan apareix la firma del conseller primer en el decret que regula la interrupció de l'embaràs. Com també en els canvis produïts en matèria d'educació, amb l'establiment de la coeducació en tots els graus de l'ensenyament. Així, les mesures més progressistes d'aquells anys, enmig d'un entorn revolucionari, duen el nom del fill de Cervelló.

Però l'acció de govern corre paral·lela a les profundes divisions internes en el bàndol republicà. D'una banda, hi ha una tensió *in crescendo* entre una Generalitat que ha sabut aprofitar el moment per fer-se amb més atribucions, i un Govern central que després del primer cop, malda per recuperar poder. De l'altra, les lluites entre el PCE-PSUC vers el bloc CNT-POUM

---

20 ROCA, Francesc. *Els Decrets de S'Agaró, o Pla Tarradellas, més de seixanta anys després*, dins de CASASSAS, Jordi. *Op. cit.*, p. 109.

fragmenten el bloc de forces populars. Si ja el mes de desembre, Tarradellas havia hagut de remodelar el seu executiu sense la presència d'un POUM molt radicalitzat, els Fets de Maig sacsegen la República.

L'actitud del conseller primer envers la CNT parteix de la base que el sindicat llibertari era, com ell va dir més d'un cop, «una olla, però una olla catalana». El reconeixia com una força fonamental amb la qual s'havia de comptar i que havia de ser considerada una aliada de l'Esquerra, a pesar dels excessos intolerables d'elements faistes. En això coincidia amb Companys, però el president, que era qui rebia en primer lloc les pressions del cònsol de la Unió Soviètica a Barcelona, Antonov-Ovseenko (qui seria, anys més tard, víctima de les mateixes pràctiques estalinistes que ell va dur a terme a Catalunya), es mostrava més dúctil amb els comunistes. L'ànima liberal i republicana de Tarradellas el feia sentir-se més a prop dels cenetistes que d'uns comunistes en aquell moment molt dogmàtics.

Els Fets de Maig són un d'aquells moments en què els esdeveniments superen Tarradellas. Azaña, en les seves memòries, tan injustes amb els altres, l'acusarà de no saber manar i de no ser capaç d'actuar amb energia.²¹ La tensió entre la CNT, amb el suport del POUM, d'una banda, i els comunistes per l'altra va incrementar-se entorn l'1 de maig del 37 i, davant acusacions mútues de provocació, el conseller de Seguretat Interior, Artemi Aiguader, d'Estat Català, va ordenar ocupar l'edifici de Telefónica, que era en mans de la CNT. Això va precipitar un

---

21 Azaña, Manuel. *Diarios completos*, Crítica, 2000, p.944.

xoc armat i, de fet, una petita «guerra civil» entre el moviment cenetista i les autoritats de la República, amb l'ajut del PSUC. El conseller primer va admetre que en aquell moment va cometre un greu error:

«Es podia témer que passés quelcom així i per això mateix el dia 1 de maig jo vaig estar a punt de dissoldre el Consell per constituir-ne un de nou. Però no em vaig decidir i la indecisió costà cara a Catalunya».²²

Segons Tarradellas, Aiguader va actuar sota pressió del PSUC. El conseller no va informar Tarradellas que havia ordenat entrar a la Telefónica fins que la decisió ja era irreversible. Del 2 al 6 de maig, els carrers de Barcelona van ser l'escenari d'un enfrontament armat que va deixar un balanç de 500 morts. L'esclat de violència i els tiroteigs van aturar les fàbriques. Per Tarradellas, s'havia d'haver evitat com fos el xoc i calia negociar, cosa que va acabar passant amb l'arribada a Barcelona dels ministres anarquistes Frederica Montseny i Joan Garcia Oliver.

Enmig d'una tensió màxima, en una Barcelona paralitzada, Tarradellas, que acaba de dimitir com a conseller primer, fa una crida desesperada a la unitat i a reemprendre el treball a través de la ràdio:

«Voldria que per uns moments penséssiu en els vostres germans del front i amb els treballadors de les indústries de guerra que s'han vist privats en el dia d'avui d'acudir a les fàbriques i tallers. S'han

---

22 UDINA, Ernest. *Op. cit.*, pp.204-205.

vist privats de produir les municions, els explosius i tot en el que en l'ordre del material bèl·lic necessiten els nostres germans als fronts de lluita. Jo voldria que compreguéssiu que, sense que Catalunya treballi i produeixi, la guerra no es pot guanyar».²³

És un dels discursos més dramàtics dels que va fer Tarradellas al llarg de la seva vida política. Perquè se n'adona que els tiro-teigs oberts dins del bàndol republicà són com les campanades a mort de la República i la Catalunya autònoma:

«Treballadors tots: Catalunya viu uns moments de tragèdia. Catalunya, que des del 19 de juliol era admirada per tots els pobles de la República, com l'esperança més viva per al triomf, en aquests moments amb les seves fàbriques i tallers tancats, en aquests moments Catalunya passa per una gran tragèdia íntima; els homes com jo, fermament nacionalistes, senten el cor cohibit, senten una gran pena en veure que Catalunya es veu obligada a minvar la seva capacitat de producció».

Els governs central i català, aliats amb el PSUC, recuperen part del control al carrer a costa d'una CNT que perd pistonada. Un efecte immediat dels Fets de Maig va ser la caiguda del Govern de Largo Caballero i la seva substitució per un altre dirigent del PSOE, Juan Negrín, però rival seu i partidari de tallar les ales com fos a la CNT. A Catalunya, un dels grans perdedors és Tarradellas, que presenta la seva dimissió. De fet, ha estat «pontejat» per un subordinat seu, Artemi Aiguader, d'acord

---

23 Govern de la Generalitat/TARRADELLAS, Josep. *Crònica de la guerra civil a Catalunya*, Barcelona: Edic. Dau, Barcelona, 2009, voll. II, p. 768.

amb el PSUC. I se n'ha anat en orris la seva aposta estratègica per una política unitària al preu que fos. Però la seva absència de l'executiu serà brevíssima. En aquelles condicions, prescindir de Tarradellas era absurd.

Després dels Fets de Maig, el Govern de la República endu-reix la seva pressió sobre la Generalitat. Aprofita el xoc viscut a Barcelona i l'arribada de guàrdies d'assalt a la capital catalana per fer-se amb l'ordre públic de la Generalitat. Per la seva banda, Tarradellas torna aviat a l'executiu i ocupa de nou, a finals de juny, la cartera de Finances.

L'octubre de 1937, el Govern Negrín i el president de la República, Azaña, cada cop més al marge del que passa, es traslladen a Barcelona des de València. Massa governs junts. L'autonomia catalana va perdent espai en una espiral en què també la guerra sembla que es decanta negativament pels interessos de Catalunya. En aquella situació, tot i que tocava convocar eleccions al Parlament, es prorroga la legislatura.

Enmig del desastre, Tarradellas és home d'institucions. Aquest és un altre tret del polític de govern que és. Si en els primers mesos de la guerra crea el Consell d'Economia, el gener de 1938 funda el Servei d'Estadístiques i Estudis Financers. I escriu, deixa constància de l'obra feta, redacta llarguíssims informes sobre la política financera, sobre la seva gestió al Govern, inclosos els breus mesos en què es fa càrrec de la Conselleria de Cultura (en una ocasió, per substituir Ventura i Gassol, que ha marxat a França, amb la vida greument amenaçada).

Quan els franquistes ocupen Lleida l'abril de 1938, el conseller de Finances envia els pares, la dona i la filla a Saint Raphael, a prop de Marsella.

En un clima de gran dramatisme, Josep Tarradellas assumeix la secretaria general d'ERC el febrer de 1938. Un Ple Nacional del partit l'elegeix quasi per aclamació alhora que es forma un consell directiu amb Carles Pi Sunyer, Joan Sauret, Josep Andreu i Abelló i Miquel Santaló. En aquell moment, Tarradellas està absorbit per la seva tasca de conseller en un Govern que ha d'afrontar una guerra civil. En el mateix Ple s'estableixen uns criteris per definir una política de guerra per part d'ERC: es reclama que el partit tingui una participació en el Comissariat de l'Exèrcit, que els comissaris actuïn com a representants del Govern i no pas de partits (en al·lusió als comunistes), s'exigeix respecte a la llengua catalana dins de l'exèrcit i es proposa una tasca de divulgació de les raons essencials de la lluita antifeixista.²⁴

Els acords de Munic entre les democràcies europees i l'Alemanya de Hitler ensorraran les últimes esperances republicanes:

«Vam veure la guerra perduda al signar-se el pacte de Munic. Jo em trobava aquell dia a París en missió de la Generalitat i recordo el meu abatiment. Va ser un dels dies més tristos de la meua vida».²⁵

---

24 Acta del Consell Directiu d'ERC, 26 de febrer de 1938. Arxiu Montserrat Tarradellas i Macià (MTM), Poblet.

25 ARBÓS, Albert. *Op. cit.*, p.38.

És el final i ell ja no es fa il·lusions. L'octubre fa el discurs de comiat als brigadistes internacionals. La Batalla de l'Ebre des-sagna les últimes reserves de la República. Negrín somia en-cara que l'esclat de la Guerra Mundial que tothom dona per inevitable vindrà en ajuda de la democràcia. La seva política de «Resistir, resistir, resistir» és un capital del bàndol republicà, però la necessitat de comptar amb el suport soviètic el lliura amb excés als comunistes i obre una forta escletxa dins del mateix PSOE. L'autoritarisme de Negrín, a més, l'indisposa amb Companys i Tarradellas. Les divisions internes acceleren la caiguda de la República.

El 21 de gener del 39, té lloc la darrera sessió del Consell de la Generalitat a Barcelona. Pocs dies després, el 5 de febrer, ja amb la capital catalana en mans feixistes, Tarradellas passa la frontera pel Voló. Amb ell hi ha Companys i el president basc Aguirre. A Saint Raphael hi trobarà els seus.

SECRETARI GENERAL A L'EXILI (1939-1954)

La situació que travessa la Generalitat a l'exili és dramàtica. Poc abans de creuar la frontera, el president Companys i el conseller de Finances Tarradellas lliuren a Figueres, el 2 de febrer de 1939, els fons de tresoreria de la Generalitat al cap del Govern republicà, Juan Negrín. Aquest es compromet a ajudar les finances de la Generalitat i donar suport als refugiats. En realitat, no complirà els seus compromisos.²⁶ Aquest incompliment agreujarà la situació de la Generalitat i li dificultarà una acció eficaç entre els exiliats:

Tarradellas sempre va defensar la decisió de lliurar els fons:

«Va ser criticat, perquè els catalans pensaven que allò era de Catalunya, però en realitat pertanyia a l'Estat. Ho teníem per haver-ho confiscat al Banc d'Espanya. El nostre deure era en aquell moment retornar-ho».²⁷

---

26 Casassas, Jordi. «Josep Tarradellas a l'exili. El període de 1939-1954», dins de BONAMUSA, Francesc. *L'obra de govern de Josep Tarradellas (1936-1939)*. Lleida: Pagès, 2008, p.94.

27 ARBÓS, Albert. *Op. cit.*, p.37.

En aquest escenari, Josep Tarradellas intenta mantenir viva la flama del que representa ERC entre la gran massa de refugiats (una tercera part dels prop de 500.000 republicans de l'Estat que creuen la frontera són catalans). Va fer-se càrrec de la secretaria general d'ERC el febrer de 1938. En el moment de passar a l'exili, per tant, era la màxima autoritat del partit, sempre, però, darrere del president Companys. Ho va ser fins que va ser elegit president de la Generalitat, el 1954. L'etapa de president a l'exili va deixar en segon terme la seva actuació com a secretari de la formació de Macià i Companys, però el cert és que estem parlant de quasi quinze anys, en un context molt dramàtic.

El començament de l'exili va ser també l'inici d'un altre infern per als refugiats republicans. Quan, l'1 d'abril de 1939, Franco signava el darrer «parte» de guerra, faltaven pocs mesos per a la invasió nazi de França. La situació política a la República Francesa era molt tensa, amb un Front Popular en el govern, però acorralat per una dreta extrema molt agressiva, enmig de la feixistització de tot el continent. En aquest panorama, els refugiats catalans i els espanyols no van trobar precisament escalf de les autoritats gal·les. Val a dir també que l'arribada massiva de republicans va superar totes les previsions del Govern de París.

Els anys de la Segona Guerra Mundial seran els més tràgics i cruels per als perdedors de la Guerra Civil. Per complicar les coses, el bàndol derrotat viu fragmentat, i això s'evidencia fins i tot en la constitució de dues organitzacions d'ajut als refugiats: el Servei d'Emigració de la República Espanyola (SERE), controlat per Negrín i el PCE, i la Junta d'Auxili als Refugiats

Espanyols (JARE), sota l'ègida de Prieto i amb el suport del PNB, ERC i alguns partits republicans espanyols. Tarradellas es vincula a la JARE, de la qual serà el representant visible a França durant un temps, i participa activament en les tasques d'ajut als exiliats catalans. Però l'esforç de les organitzacions esmentades es fa quasi bé impossible amb l'entrada de Hitler a París, el 1940.

Durant aquests mesos inicials de l'exili, Tarradellas durà a terme una acció intensa per ajudar els refugiats catalans que es troben als camps d'internament del Rosselló: Sant Cebrià, Agda, Argelers... En aquesta actuació tindrà l'ajut d'antics col·laboradors seus com Ramon Frontera, qui havia estat el seu subsecretari a Finances i a Cultura, i Carles Martí Feded.²⁸

El president Companys decideix crear el Consell Nacional de Catalunya (CNC) el 1940, format per personalitats de pes per damunt dels partits, com Pompeu Fabra, Pous i Pagès i Rovira i Virgili. Tarradellas, contrari a crear governs a l'exili o qualsevol organisme que se li assemblés, no ho veu clar, però accepta la decisió del president. És aleshores quan, davant l'ocupació de França, Carles Pi Sunyer presideix a Londres un consell que neix com una delegació del CNC, però que més endavant, com veurem, serà un niu de conflicte amb la Generalitat.

El juny de 1940, té lloc l'última trobada entre Companys i Tarradellas, a París. Els darrers mesos de la guerra, quan la derrota ja era més que una possibilitat, tots dos homes s'han tornat a

---

28 BONAMUSA, Francesc. «El president a l'exili», dins de CASASSAS, Jordi. *Op. cit.*, pp. 145-146.

distanciar. Ara, però, viuen un moment de gran emoció. La figura del president és aleshores molt qüestionada per un sector de l'exili, que el fa d'alguna manera responsable de la tragèdia. Companys, que aviat serà «el president màrtir», és considerat per molts un polític fracassat que pot dificultar la unió necessària entre els catalans. Malgrat les seves diferències, una constant de l'actuació de Tarradellas en l'exili serà la seva lleialtat a la Generalitat i al seu president. Per això, enfront altres exiliats, fa costat a Companys. A més, és de suposar que els dos homes que han dirigit el govern català durant la guerra per força han de mancomunar-se. Tarradellas li demana, de fet li prega, que vagi amb ells, cap al sud. Falten dies tan sols per a l'entrada dels alemanys a la capital francesa. Companys s'hi nega en rodó. Busca el seu fill Lluís, malalt, qui ha desaparegut del sanatori on era ingressat i de qui no se sap res, i que és el principal maldecap del president en aquells dies.

No es tornaran a veure més. Quan França és dividida entre la zona directament sotmesa als alemanys i la que, sota el nom fictici zona lliure, és governada des de Vichy pel mariscal Pétain, aliat de Hitler, Companys resta en la primera. La tragèdia és coneguda: detingut per la policia militar alemanya a instàncies del règim espanyol, és traslladat a Barcelona, processat i assassinat el 15 d'octubre de 1940.

Tarradellas té més sort, però escapa per poc a la mort. És detingut diversos cops. El fet de viure en la zona regida per Pétain fa més complicat el seu lliurament a Franco, ja que formalment Vichy es resisteix a extradir refugiats polítics que poden ser executats. El Govern franquista demana l'extradició de Tarra-

dellas i aquest viu els pitjors moments de l'exili els tres mesos finals de 1941 en què és reclòs a la presó d'Ais-de-Provença. La intervenció del Govern mexicà és clau per evitar que Pétain entregui l'exconseller primer a Franco. En aquell moment, això equivalia a la mort. Possiblement, la presència a Marsella de l'ambaixador de Mèxic, que es va mobilitzar immediatament per evitar l'extradició de Tarradellas, li va salvar la vida.²⁹ També van ser útils les gestions que l'Antonietta va fer davant de monsenyor Raymond, arquebisbe de Niça, de qui es deia que tenia gran ascendent sobre el mariscal Pétain.³⁰

L'any 1942, neix el seu fill Josep. El mes de novembre, tement una nova detenció que podia ser fatal, aconseguix gràcies als seus bons contactes a França que l'ajudin a passar la frontera suïssa. Després d'un moment en què és reclòs en un centre d'internament fins que pot demostrar que té possibles per subsistir, s'instal·la en una pensió de Lausana, on també hi és Ventura Gassol. Poc després, s'hi afegeix la seva família. En el moment de retrobar-se, el mateix Tarradellas, tan poc amant de visibilitzar emoció o fragilitat psicològica, no pot evitar esclatar en llàgrimes.

A la mort de Companys, la presidència de la Generalitat passa automàticament a Josep Irla, a qui corresponia en tant que president del Parlament. D'aquesta manera, aquest republicà federal de Sant Feliu de Guíxols, membre d'ERC, discret i hon-

---

29 MORALES, Mercè. *La Generalitat de Josep Irla i l'exili polític català*, Edit. Base, 2008, pp. 155-156.

30 ARBÓS, Albert. *Op. cit.*, p. 44.

rat, passava a ocupar la primera magistratura d'una Catalunya ocupada. Era, però, la representació simbòlica de la legalitat republicana. I Tarradellas, com a cap de l'Esquerra, es convertirà en un dels seus puntals.

Els primers anys quaranta són cruels i desmoralitzadors per als antifranquistes. A la tragèdia que suposa l'exili, s'afegeix veure com el nazifeixisme avança arreu i sembla que pot guanyar la guerra. Les divisions dins l'exili s'incrementen, i també dins d'ERC. Només amb la dispersió de la cúpula dirigent ja es veu que les coses devien ser extraordinàriament complicades. Del nucli dirigent elegit el 1938, Andreu i Abelló i Miquel Santaló eren a Mèxic, Pi Sunyer a Londres, i Sauret i Tarradellas es movien per França.³¹ A banda del conflicte entre el bloc Generalitat-Esquerra i el Consell de Pi Sunyer a Londres, un grup de militants d'ERC a Mèxic crea un Secretariat de Militants d'ERC afectes a la comunitat catalana de Mèxic, amb persones com Tomàs i Piera i Jaume Miravittles, que desconeixen l'autoritat de la direcció.

Quan la guerra a Europa canvia de signe, també ho fa la moral dels exiliats. L'any 1944, els aliats capgiren la situació. Després del desembarcament aliat a Normandia, canvien les tornes. El 26 d'agost, es produeix l'entrada del general De Gaulle a la capital francesa, baixant pels Camps Elisis enmig d'una gernació enfervorida. Va visualitzar aleshores un retorn proper a Barcelona? Era inevitable fer-se il·lusions en aquell instant. El que sí que va anar pouant en la ment del futur president va ser una

---

31 SAURET, Joan. *L'exili polític català*. Barcelona: Proa, 1976, p. 139.

gran atracció pel líder de la Resistència, l'home que havia sabut interpretar el destí del seu poble.

Però l'actuació de la Generalitat i d'ERC, el principal suport polític que tenia, es va moure en un terreny ple d'entrebancs. L'exili es va dividir profundament i es van crear dues menes de legitimitats. És el debat entre «legalistes» i «autodeterministes». D'una banda, hi havia els qui creien que la guerra i la derrota havien creat una nova realitat i que Catalunya havia de superar el marc estatutari que representava la Generalitat. Aquest sector es va aplegar en el Consell Nacional de Londres que presidia Carles Pi Sunyer, i on hi havia un grup de nacionalistes radicals que volia trencar amb els caps visibles d'ERC, com Josep Maria Batista i Roca i Josep Trueta. L'autoritat i el carisma de Pi Sunyer, al capdavant un home d'ERC, amenaçaven, per tant, la posició d'Irla i alhora dividien Esquerra.

De l'altra, els anomenats legalistes consideraven que, sense renunciar a aconseguir en el futur més sobirania, era irreal plantejar enmig de la derrota i l'exili més autogovern, i molt menys encara qüestionar la institució de la Generalitat. Només la reunió de tots els catalans i tots els partits al voltant d'aquesta i del seu president podia dur a un retorn a Catalunya, que necessitava parlar amb una sola veu. Irla representa aquesta línia. Tarradellas posa tot el pes de la seva capacitat i la de la direcció del partit al costat d'Irla.

El Consell Nacional presidit per Pi Sunyer es va crear, com hem dit, com una delegació de la Generalitat a la Gran Bretanya, en un moment en què era impossible per a Irla d'actuar míni-

mament en territori francès. Per això Tarradellas va escometre amb duresa contra el Consell, tot i respectar la figura prestigiosa de Pi Sunyer.

L'octubre de 1944 aconseguí ja reunir a Montpeller un Ple de dirigents del partit. No és moment de perdre temps i el secretari general es mou amb rapidesa. El gener de 1945, impulsa la creació de Solidaritat Catalana, una aliança de partits d'obediència catalana liderada per Esquerra on s'apleguen també Acció Catalana (si més no el sector que lidera Nicolau d'Olwer), el Front Nacional de Catalunya de Joan Cornudella, un sector de la Lliga lleial a la legalitat republicana i un sector d'Estat Català. La Solidaritat Catalana reuneix les forces que defensen el retorn de la legalitat de 1931. Serà una iniciativa que mostrarà la voluntat unitària de Tarradellas, però que no aconseguirà arrossegar tot el nacionalisme. El secretari general, tot i això, no es rendeix per intentar que Pi Sunyer s'afegís a la seva posició i, finalment, tossut, ho aconseguí.

En el moment de l'alliberament de França i quan la Generalitat pot recobrar la seva activitat a l'exili en condicions més normals, Tarradellas recorda a Irla que té en el seu poder la liquidació duta a terme per la Tresoreria de la Generalitat des de juliol de 1936 a març de 1939.³² De fet, l'abril de 1939, seguint ordres de Companys, Tarradellas va enviar a Irla, aleshores president del Parlament, la còpia de la liquidació. El secretari general d'ERC comunica al president que, malgrat tots els avatars partits, conserva la integritat dels dossiers sobre Tresoreria. És un exemple més del rigor de l'exconseller de Finances i rebla la

---

32 Carta a Josep Irla, 18 de juliol de 1945. Arxiu MTM, Poblet.

seva obsessió per deixar ben documentada la seva gestió en tots els càrrecs de responsabilitat que exerceix.

Són moments d'eufòria entre els republicans. Es formen comitès d'ERC en 67 departaments de França i, segons dades de Joan Sauret, els militants d'ERC al territori de la «République» voltaven els 3.000. Una dada significativa de la represa és, sens dubte, la reaparició de «La Humanitat», l'òrgan del partit, sota la direcció de Martí Barrera. En van sortir 133 números i va viure fins al març de 1953.³³

Els dies 3 i 4 de juny de 1945, se celebra a Tolosa el primer congrés d'ERC a l'exili. En la presidència hi ha Tarradellas, Joan Sauret i Pi Sunyer, el que representa la recuperació de la unitat dins de la formació. Pi Sunyer accepta l'autoritat d'Irla com a president (formalment, no l'havia negada mai). El congrés, que aplega delegats de la majoria de departaments de França, proclama la fidelitat del partit a l'Estatut de 1932 i a la Constitució republicana, però entesos com un punt de partida. El congrés es posa darrere del president Irla. És un triomf de Tarradellas, qui es consolida com a secretari general i, de fet, com a veritable home fort de l'exili. La comunitat de militants d'ERC a Mèxic també dóna suport a les directrius del congrés.

El congrés —en el qual participa un jove Heribert Barrera com a delegat del departament de l'Hérault— elegeix per al consell directiu Joan Tauler, Joan Garcia Castellet, Miquel Galceran, Santiago Vila, Emili Vigo, Joaquim Prat, J. Duran i Guàrdia, Melcior Bassas i Manuel Companys. Que no fou un congrés

---

33 SAURET, Joan. *Op. cit.*, p. 138.

conflictiu ho demostra que la declaració política que s'aprova ho és per unanimitat. Després del congrés, Pi Sunyer dissol el seu Consell de Londres.

En aquest clima de recuperació de la iniciativa després de la primera ensulsiada, cal recordar que el 29 de juliol de 1945 va tenir lloc a Montauban el congrés de les JEREC, les joventuts del partit, que van elegir secretari general Josep Sans.

La coincidència entre Irla i Tarradellas no és total. El president de la Generalitat no té el carisma i l'ambició del secretari general d'ERC, però pren les seves pròpies decisions. Ho fa quan forma un Govern català a l'exili, en un moment en què, just acabada la Segona Guerra Mundial amb la derrota nazifeixista, el retorn a casa no sembla pas un somni. Tarradellas, contrari a aquesta mena de governs, acata la decisió d'Irla. Però, anys després, veu amb satisfacció la dissolució d'aquest Govern el 1948, quan els xocs entre el socialista Serra i Moret i el líder del PSUC, Joan Comorera, el fan inviable.

Abans, el mateix Tarradellas ha rebutjat entrar en el Govern de la República espanyola que té la seu a Mèxic. El president de la República a l'exili, Martínez Barrio, li proposa una «cartera», però Tarradellas defuig l'oferiment. No es vol subordinar a cap autoritat espanyola, ni que sigui a l'exili, i vol fer la seva pròpia política.

El triomf de les democràcies el 1945 va despertar tota mena d'esperances entre els exiliats. Unes esperances que s'escorrien cap a finals dels anys quaranta, quan el franquisme va consolidar la seva posició en el marc de la Guerra Freda. En aquell moment, el secretari general d'ERC es mostra més caut

que la majoria de l'exili. Ell també es fa il·lusions i imagina un retorn proper a la seva terra, però actua amb pragmatisme. En el que és intransigent és en la lleialtat a la legalitat republicana. Quan un sector de l'antifranquisme sembla acaronar la possibilitat d'un acord amb don Joan, fill d'Alfons XIII, el líder d'ERC no ho veu clar:

«Jo en les promeses que aquest darrer [Joan de Borbó] pugui fer no hi crec gens. Catalunya tindrà la seva llibertat amb la República o no hi haurà tal llibertat. No és possible que la monarquia, que solament serà sostinguda per la clerecia, l'exèrcit i els grans propietaris, permeti als catalans que ens sentim satisfets. Si es tracta que ens deixin ballar sardanes, llegir el patufet i anar al futbol, això sí que crec que la monarquia és capaç de consentir-ho. Més enllà, però, no li tinc cap confiança».³⁴

Però l'acostament a les posicions d'un Joan de Borbó que sembla aparèixer com una possible alternativa a Franco fa forat en l'antifranquisme. Indalecio Prieto, dirigent del PSOE, coqueteja amb la idea i fins i tot dins d'ERC hi ha gent que ho veu bé. L'octubre de 1947, en un Ple d'ERC a Montpeller en què assisteixen delegats de 22 departaments de França, el mateix Tarradellas s'adona de la simpatia que la tesi prietista té entre els quadres del partit i ha de refredar l'entusiasme.³⁵

El fa patir molt l'estat de l'economia de la Generalitat, un aspecte que contribueix a tensar les relacions amb les autoritats de la República espanyola a l'exili. Ja hem esmentat abans la

---

34 Carta a Joan Garcia Castellet, 1 de setembre de 1945, Arxiu MTM, Poblet.

35 MORALES, Mercè. *Op. cit.*, p. 745 i ss.

seva renúncia a formar part de cap Govern a l'exili. L'actuació dels dirigents republicans espanyols envers la Generalitat incrementa la seva oposició a la línia política dels Martínez Barrio i Álvaro de Albornoz. Una carta a Jaume Miravittles dóna detalls del drama que va ser tot el que fa referència a les finances de la Generalitat:

«Perquè tinguis una idea de la política financera dels republicans espanyols, només vull explicar-te el que passa amb la Generalitat. Durant tot l'any 1948, la Generalitat ha rebut amb tot i per tot del Govern de la República un promig de 200.000 frs [francs] mensuals i no hi ha hagut manera de fer augmentar la quantia d'aquest 'anticip reintegrable'. A força de queixar-nos (i esverats sobretot per la campanya contra el Govern que vaig iniciar la primavera passada), es va obtenir que enviessin al President de la Generalitat un ofici oferint-li 500.000 frs vista 'la precària situació econòmica de la Generalitat'. Aquest ofici, signat pel propi Albornoz en data 15 de juny, encara no ha estat complimentat».³⁶

Tot i la distància, el líder d'ERC està ben informat del que passa a Catalunya. No comparteix les posicions dels sectors que aposten per una resistència a l'interior com la dels francesos que segueixen a De Gaulle, i comença a témer que el règim aguantarà: «Aquests dies he tingut ocasió de parlar amb diverses persones que han vingut de Barcelona. Realment, ni Déu creu en la resistència. Segons el que m'han dit tots, es tracta d'una cosa que no té cap transcendència dintre de la gran massa del país».³⁷

---

36 Carta a Jaume Miravittles, 29 de gener de 1949, Arxiu MTM, Poblet.

37 Carta a Joan Sauret, 25 de setembre de 1946. Arxiu MTM, Poblet.

Un dels principals col·laboradors de Tarradellas en la secretaria general fou en aquells anys Víctor Torres, nomenat secretari adjunt, qui també treballaria a prop seu quan es va fer càrrec de la presidència de la Generalitat.

El pragmatisme tarradellista esdevé el tret més característic del màxim dirigent de l'Esquerra. Ho serà en tant que secretari general i ho serà després com a president. És el que li farà dir a París, el 1952, en el transcurs d'una conferència, que

«no ha d'existir cap qüestió prèvia. Una sola: derribar Franco. Les demás tindrem temps per discutir-les, però no en l'exili. [...] Quan dic això, ho dic com a català que creu que el nostre Estatut de Catalunya és poc. Jo voldria la independència, si fos possible. Tots nosaltres, evidentment, demanem moltes coses, però si en aquest moment no és possible, desitjo que Catalunya no posi dificultats en aquests moments».³⁸

Poc a poc, la posició de Tarradellas de cara a una successió del president Irla que no es veu massa llunyana es reforça encara més. La desaparició de Pompeu Fabra i de Rovira i Virgili, a finals dels anys quaranta, així com la marxa de Pi Sunyer a l'Amèrica del Sud, fan que l'ascendent del secretari general d'ERC sobre el president Irla s'incrementi.³⁹

---

38 SAURET, Joan. *Op. cit.*, pp.202-203.

39 MORALES, Mercè. *Op. cit.*, p.793.

114è PRESIDENT DE LA GENERALITAT (1954-1977)

El 1954, un Josep Irla vell i amb problemes de salut, decideix dimitir de la presidència de la Generalitat i així ho comunica a Tarradellas, a qui veu com el més capacitats per succeir-lo. Irla constitueix un Consell de Catalunya format pels diputats del Parlament –els que queden dels 83 elegits el 1932–, que són els que, amb l'Estatut a la mà, havien d'elegir el president en unes circumstàncies normals, però reforçats amb la presència dels diputats catalans a les Corts de Madrid, el representant de Catalunya al Tribunal de Garanties Constitucionals i el Procurador General del Tribunal de Cassació. El president nomena Tarradellas conseller primer i es convoca el Consell a l'ambaixada de la República espanyola a Mèxic, país que no reconeix el règim de Franco.

Des d'un punt de vista jurídic, el tema era complicat. Irla volia donar la màxima transcendència i legitimitat a l'elecció del nou president de la Generalitat, però el fet de constituir un Consell de Catalunya en el qual els vots dels diputats del Parlament valien tant com els de les Corts, va servir per generar una viva polèmica entre determinats grups de l'exili.

Finalment, Tarradellas, el 3 de juny de 1954, adonant-se del malestar generat, emet una nota aclaridora en què assegura que seran només els diputats al Parlament els qui elegiran el president.⁴⁰ El Consell de Catalunya proposarà, finalment, el nom del candidat que disposa de més consens per ser elegit president, i són els diputats al Parlament els qui voten el successor d'Irla.⁴¹

El 7 d'agost de 1954, Tarradellas és elegit sense oposició per 24 vots, 1 per a Serra i Moret, 1 per a Pau Casals i 1 vot en blanc.⁴² Abans de l'elecció, Tarradellas havia fet una gestió davant del mestre Casals per oferir-li la presidència, però el músic havia declinat, malgrat que la seva candidatura tenia suports en l'exili.

L'elecció de nou president, quinze anys després d'acabar la Guerra Civil, per força havia de generar discussions i conflictes. Per un sector de l'antifranquisme, la Generalitat havia perdut part de la seva legitimitat. Noves forces polítiques i socials havien irromput a l'interior de Catalunya i el lideratge d'ERC era qüestionat. D'altra banda, entre la classe política de l'exili no hi havia pas un criteri unànime entorn Tarradellas.

Durant un temps, va perviure una forta picabaralla entre el nou president i Serra i Moret. El fons del debat era enrevessat i venia de lluny, de quan, després de la mort de Rovira i Virgili, Ser-

---

40 SAURET, Joan. *Op. cit.*, p. 118.

41 SAURET, Joan. *Op. cit.*, pp. 119-121.

42 PAGÈS, Pelai. «La presidència de Josep Tarradellas i el seu retorn, 1954-1977», dins de BONAMUSA, Francesc. *Op. cit.*, p. 181-183.

ra i Moret reclama la presidència del Parlament. Tarradellas li retreu a Serra que ni tan sols consultés al president Irla la seva participació en el Govern de la República:

«Confio que no ignoreu que existeixen unes lleis d'incompatibilitats, unes de fet, d'altres morals, en virtut de les quals el dia que vàreu acceptar el càrrec de ministre del Govern que presideix el senyor Álvaro de Albornoz deixàveu d'ésser vicepresident del nostre Parlament. Espero que recordareu que durant els anys 1932 i 1933, en què els senyors Lluís Companys i Carles Pi i Sunyer, president del Parlament i cap del Govern respectivament, foren nomenats ministres de la República, ambdós varen dimitir de llurs càrrecs a Catalunya [...]. Per altra banda, és de tothom sabut que els catalans que s'han vist honorats amb el càrrec de ministre de la República, tots, abans d'acceptar-lo, han tingut l'atenció i el sentit patriòtic de demanar prèviament el beneplàcit del President de Catalunya [...] Sou, doncs, l'únic català que s'ha cregut amb el dret de prendre decisions d'aquesta importància sense tenir present un elemental deure».⁴³

Amb l'Estatut a la mà, en cas de vacant a la presidència, era qui exercís la presidència del Parlament qui ocupava la de la Generalitat. La mort de Rovira i Virgili havia deixat vacant la presidència del legislatiu català. Serra i Moret n'havia estat vicepresident segon i es creia amb dret a ocupar el setial de Rovira. Si fos així, era qui havia de succeir automàticament Irla. Però l'argumentació de Serra i Moret era dèbil. Tarradellas va recordar que Serra havia acceptat ser ministre del Govern republicà espanyol, cosa que implicava el seu abandó de la vicepresidència del Parlament.

---

43 Carta a Manuel Serra i Moret, 12 d'abril de 1950. Arxiu MTM, Poblet.

Els dubtes sobre la legitimitat i la legalitat de l'elecció de Tarradellas es van escoltar fins després de la mort de Franco. La representativitat d'una Generalitat a l'exili podia ser qüestionada dècades després de la fi de la guerra, però per aquells qui creien que era encara la institució més capacitada per representar els catalans demòcrates, l'elecció de Tarradellas era indiscutible, ja que fou referendada pels supervivents de les institucions republicanes. Tampoc va existir, tret de la protesta de Serra, cap candidat alternatiu que fes ombra al màxim dirigent d'Esquerra.

Un cop elegit, Tarradellas opta per abandonar la secretaria general d'ERC. D'aquesta manera vol exercir el paper de president de Catalunya al marge dels interessos d'un sol partit. L'home en qui confia per substituir-lo és Joan Sauret. Poc després, se'n penedirà. Qui havia estat amic seu i home de la seva confiança, aviat mostrarà afany de desmarcar-se del president, que se sentirà traït pel nou secretari general. Tarradellas volia deixar la secretaria, però pretenia tutelar el partit. Es produeix un primer xoc quan Sauret es mostra reticent a la presència de Tarradellas en la direcció del partit. Les dificultats de relació entre Tarradellas i la direcció d'ERC es faran manifestes ben aviat. Tarradellas se sentirà traït per un Sauret que es resisteix a actuar com un simple delegat de Tarradellas, i aquest assisteix astorat a l'actuació d'un secretari general que, certament, li deu el càrrec a la confiança donada per l'ara president.

Les tensions en el si d'ERC van dur a la decisió de Sauret de separar Tarradellas formalment del comitè executiu del partit el 3 de març de 1957.⁴⁴ A partir d'aleshores, el president es

---

44 SAURET, Joan. *Op. cit.*, p. 128.

trobaria amb la paradoxa d'haver de combatre també amb una direcció hostil del seu partit.

En carta a Jaume Miravittles, Tarradellas carrega fort contra Sauret i explicita els diversos desencontres amb ell. Es pene-
deix d'haver-lo readmès al partit després que s'hagués donat
de baixa durant un temps:

«Aquest ha estat el més greu error polític que jo he comès car po-
ques setmanes del seu nomenament ja em vareig donar compte que
el sr. Sauret tenia solament un interès, aquest era liquidar l'Esquerra
per anar a la constitució d'un nou partit»

i explica que

«vaig escriure a Pi i Santaló dient-los que l'actitud de Sauret era
una vilesa i una traïció i que creia que l'Esquerra no em perdonaria
mai el meu greu error d'haver-lo reintegrat de nou en el partit».⁴⁵

Una altra decisió tarradellista és la negativa a formar un govern
a l'exili, una postura seva que era ben coneguda. El president
tenia les seves raons. Només l'observació dels problemes que
arrossegava una República a l'exili, amb crisis de govern de
llarga resolució, era suficient per mirar d'evitar-les a la Gene-
ralitat. Ell mateix havia ridiculitzat la idea «d'un ministre d'Agri-
cultura a l'exili». Això dels governs a l'exili, que podia tenir sentit
a inicis dels quaranta, quan semblava imminent un retorn so-
bre les cendres d'un franquisme vençut, a mitjan cinquanta era
obvi per a molts que no era una fórmula adient.

---

45 Carta a Jaume Miravittles, 6 de juliol de 1957.

En el que és intransigent és en la seva defensa de la Generalitat com la institució nuclear de l'acció política dels catalans. És una actitud que va mantenir sempre, de molt abans de fer-se càrrec de la presidència:

«La Generalitat de Catalunya ha de ser, agradi o no, el símbol de la nostra continuïtat. Tota solució sense comptar amb aquesta equivaldria a una renúncia vergonyosa i una profunda discòrdia entre els catalans. Això vol dir que és el president i solament aquest el que té el deure de representar-nos i ser interlocutor d'avui i de demà».⁴⁶

El 1959 es va produir una situació força patètica entre els qui seguien lleials a les institucions republicanes catalanes. Un sector de l'exili, acabdillat per Rafael Tasis (destacat dirigent d'Acció Catalana), Serra i Moret i Sauret va intentar forçar unes eleccions a la presidència de la Generalitat. L'argument hagués estat inapel·lable en un context més normal, ja que el 1959 es complien cinc anys del mandat presidencial. Es va produir un intercanvi d'informes jurídics entre favorables i contraris a renovar la presidència. Josep Quero va donar armes als qui consideraven que, acabat el seu mandat, Tarradellas havia de plegar i ser substituït per qui elegissin els diputats al Parlament. Antoni M. Sbert va advocar perquè el president en exercici continués fins que Catalunya pogués elegir un nou president, a no ser que una majoria dels diputats explicitessin el seu rebuig a Tarradellas.⁴⁷

---

46 Carta a Jaume Miravittles, 23 de juny de 1956.

47 SAURET, Joan. *Op. cit.*, p. 135.

En tot cas, és evident que Tarradellas no té cap intenció d'abandonar les seves responsabilitats. I que, ambició personal a banda, plantejar en aquell moment una nova elecció era posar en qüestió tot el fràgil edifici de la Generalitat a l'exili. A més, una majoria dels parlamentaris supervivents li donaven suport, amb el president en funcions del Parlament, Farreras i Duran, al davant.

L'home de la Turena roman en el seu lloc. El maig de 1960, el president fa una visita als Estats Units. En el transcurs de la seva estada, s'entrevista amb funcionaris de la secretaria d'Estat. Sobre aquest viatge, escriurà:

«Tinc la convicció que és el de més importància que he fet des que sóc a l'exili».⁴⁸

Però l'alegria serà efímera. La mort de Jaume Vicens Vives el mateix any l'afectarà profundament. L'home de Saint-Martin-le-Beau havia contactat amb l'historiador, molt influent en amplis sectors de la societat civil catalana, a finals dels cinquanta, i s'havia establert una bona relació entre tots dos. Sembla que Tarradellas va considerar Vicens –qui aleshores apareixia com un nom molt fort de cara al futur– un aliat i, en un moment en què Tarradellas se sentia amb dificultats per fer arribar el seu missatge a sectors de l'interior del país, Vicens podia ser de gran ajuda. Per això la seva mort el va deixar molt preocupat. Però, a més, es van agreujar les dificultats econòmiques de la Generalitat. Durant un temps, es va bloquejar l'enviament

---

48 Carta a Josep Andreu i Abelló, 2 de juny de 1960. Arxiu MTM, Poblet.

de diners que rebia d'algunes comunitats americanes i això va ferir l'economia de la Generalitat. Finalment, es veu obligat a vendre la finca de Cervelló, que no va ser requisada pels franquistes perquè no estava a nom seu. Però mentre no es tanca l'operació, el president ha de demanar ajut econòmic a un seguit d'amics.⁴⁹

Per contra, la Generalitat a l'exili també va rebre suports inesperats. La coneixença de Manuel Ortínez li va ser de gran ajut. Qui amb els anys seria conseller de Governació de Tarradellas va conèixer el president en un viatge que va fer a París acompanyat de Josep Pla. La capacitat de seducció de l'exiliat va ser efectiva. Ortínez, un home del Consorci d'Industrials Cotoners, va convèncer el seu president, Domingo Valls Taberner, de donar suport econòmic a l'exiliat de Saint-Martin-le-Beau. En aquesta decisió hi va influir la voluntat del Consorci de no tancar cap porta política de cara al futur. Però també el record positiu que, paradoxalment, havia deixat en alguns burgesos el Decret de Col·lectivitzacions, ja que segons ells havia salvat el teixit industrial del país. Al llarg de deu anys, Ortínez va aportar prop de deu milions de pessetes al president.⁵⁰ Ortínez seria també un destacat tarradellista que treballaria pel retorn de l'exiliat.

La dècada dels seixanta serà molt dura. Ha de vendre una part del seu fons bibliogràfic a una universitat nord-americana i fins el mateix Clos Mosny, un dia que, segons el president exiliat, va

---

49 Carta a Josep Andreu i Abelló, 15 d'abril de 1961. Arxiu MTM, Poblet.

50 ORTÍNEZ, M. *Una vida entre burgesos*. Barcelona: Edicions 62, 1993, p. 124 i ss.

veure plorar a llàgrima viva el seu fill Josep.⁵¹ Afortunadament, va tenir sort amb els nous propietaris, la família de xampanyers Taittinger, que van comprendre la situació especial que passava l'exiliat.

Com va sobreviure la Generalitat a l'exili? És tot una proesa. El mateix president ho explicava així:

«La Generalitat ha viscut estrictament del que els catalans d'Amèrica, especialment els de Mèxic, m'han donat aquests anys. I del que ha representat el sacrifici dels meus pares i de la meua dona i de tots nosaltres».⁵²

En el suport econòmic a la Generalitat a l'exili hi va tenir un paper fonamental el Patronat Pro Pàtria, creat per Tarradellas a Mèxic el 1960.

L'altra gran preocupació és la seva filla Montserrat. Al llarg de la correspondència de l'exili, són diverses les ocasions en què el president es refereix a la nena, especialment si cau malalta en algun moment.⁵³

Un element de continuïtat d'aquells anys a la Turena és la seva particular croada contra les interpretacions històriques que, segons ell, tergiversen el passat i pretenen treure mèrit als èxits d'ERC. Així, es queixa durament de la visió de la República i la

---

51 ARBÓS, Albert. *Op. cit.*, p. 52.

52 PORCEL, Baltasar. «Josep Tarradellas, en l'espera», dins de *L'àguila daurada*. Barcelona: Destino, 2003, p. 120.

53 Carta a Joan Sauret, 4 de març de 1946, Arxiu MTM, Poblet.

guerra que donen les memòries d'Azaña i d'Amadeu Hurtado. En el cas d'aquest últim hi incideix especialment:

«Els que publiquen memòries, assaigs, articles, amb el beneplàcit del règim, cal pensar que és perquè en el que diuen l'ajuden. Si t'hi fixes bé, són els de sempre, per una part els que encara es recorren del 12 d'abril i no ens ho perdonen, i els altres són aquells que a l'integrar-se al país, han renegat de les seves antigues fidelitats».⁵⁴

La situació que viu ERC li preocupa sempre. El temor que persones de la corda d'Hurtado o de Cuito puguin influir en dirigents d'Esquerra de l'interior ho manifesta explícitament.⁵⁵

En l'actuació del president Tarradellas a l'exili hi ha aspectes que han estat força discutits. El de Cervelló explicitava els seus desacords sense embuts i escometia contra aquelles forces, entitats o persones que veia contràries a allò que ell representava: la Generalitat republicana i l'actuació d'ERC en els anys de la República i la guerra. Això farà que critiqui de forma aspre el monestir de Montserrat i Òmnium Cultural. El seu anticomunisme de sempre troba també en el PSUC un destinatari de les seves crítiques.

D'una banda, Tarradellas contempla amb preocupació l'emergència d'actors polítics i socials nous que veuen l'herència de la Generalitat republicana com un destorb o que fan un judici molt negatiu dels anys trenta. En el cas de Montserrat, rebutja el protagonisme polític de l'abat Escarré —l'acusa de jugar a

---

54 Carta a Josep Andreu i Abelló, 10 d'agost de 1968, Arxiu MTM, Poblet.

55 Carta a Josep Andreu i Abelló, 30 d'octubre de 1968. Arxiu MTM, Poblet.

ser un Makarios, l'arquebisbe president de Xipre— i considera, hereu com és del vell laïcisme de l'Esquerra històrica, que els clergues no han de sortir de l'àmbit religiós.

El cas d'Òmnium el neguiteja especialment. Tarradellas es mostra contrari a aquella burgesia conservadora i catalanista que, durant la guerra, desitjava la victòria de Burgos i que després es va dedicar a practicar un catalanisme culturalista que, segons ell, mantenia una actitud molt ambivalent vers el franquisme. Però sobretot era un sector força contrari a tot el que pogués representar el record dels anys de la República. Les gestions fetes per persones d'Òmnium en algunes comunitats d'exiliats perquè deixessin de donar suport econòmic a la Generalitat va ser una cosa que va indignar sobre manera el president. La pèrdua de suports de catalans d'Amèrica l'acusarà de manera especial, i sempre considerarà que el paper d'Òmnium ha estat crucial en moltes de les dificultats econòmiques que travessa als anys seixanta.

Ell, que reconeixia la tasca feta per la Mancomunitat, sovint la contraposava amb la de la Generalitat. La figura de Prat de la Riba, com la de Puig i Cadafalch, eren el gran referent de la burgesia conservadora i regionalista. De les moltes cartes que va escriure sobre això, una de les que més ajuda a entendre la mentalitat de Tarradellas és aquesta, adreçada al seu bon amic Ramon Sugranyes de Franch:

«El president Enric Prat de la Riba i el president Puig i Cadafalch mai representaren el poble de Catalunya, sinó solament la majoria d'una minoria pertanyent a determinada classe social. [...] Tan bé com jo sabeu vos, per exemple, que Enric Prat de la Riba, que fou

un gran organitzador i administrador, que feu possible mercès a la seva tenacitat i al seu patriotisme que la cultura i la llengua catalana assolissin una difusió que mai havien coneguda, no va governar Catalunya, sinó que la va administrar. La Mancomunitat de Catalunya no tenia cap poder legislatiu, cap autoritat ni a la instrucció pública, ni en els municipis, ni a la justícia, ni a obres públiques, ni en l'ordre públic... Absolutament cap. Car una senzilla ordre de qualsevol dels quatre governadors civils que hi havia a Catalunya podia anul·lar una disposició de la Mancomunitat».⁵⁶

Tarradellas escomet contra totes aquelles instàncies que considera que no actuen dins de la «disciplina» de la legitimitat republicana. Per això s'enfronta amb l'Assemblea de Catalunya, pel fet de no exigir com a aspecte prioritari la reinstauració de la Generalitat.⁵⁷

Al parlar d'aquella etapa, cal esmentar els noms de les persones que van estar al costat del president en els moments durs de l'exili i van actuar també a prop d'ell en el moment del retorn. A banda del ja esmentat Víctor Torres, van treballar amb el president Lluís Gausachs, un eficaç secretari general de la Presidència, l'home a qui Tarradellas va dictar centenars de cartes en l'exili; Josep Fornas, després diputat d'ERC en la primera legislatura, delegat del president a l'interior; Frederic Rahola; Francesc Vila-Abadal; Romà Planas i un jove Josep Maria Bricall.

---

56 Carta a Ramon Sugranyes de Franch, 6 de desembre de 1969. Arxiu MTM, Poblet.

57 ARBÓS, Albert. *Op. cit.*, p.60.

LA REVENJA DE LA HISTÒRIA (1977-1980)

Josep Tarradellas havia dit moltes vegades que si ell moria abans de Franco, seria enterrat a Saint-Martin-le-Beau i ningú se'n recordaria més d'ell. No s'ha valorat prou el que va representar la llarguíssima durada de la dictadura, que va acabar amb les esperances d'una generació de catalans. Entrats els anys setanta, el dictador resistia i tot una fornada d'antics dirigents de la República veia, amb desesperació, com se'ls escolava la vida. Finalment, l'any 1975, Déu es va endur el sàtrapa. De cop i volta, el joc es va començar a moure. El destí, que s'havia delatat implacable per a Tarradellas, semblava decidit a donar-li un cop de mà en el tram final de la seva vida activa.

El «problema catalán» era ben present en els jerarques del règim. Catalunya preocupava i molt en les altes esferes. El mateix Carlos Arias, president del Govern joancarlista heretat de Franco, va donar llum verda a un contacte discret amb l'exiliat de la Turena proposat per l'aleshores vicepresident Manuel Fraga. Des del Govern es va començar a remenar la idea d'un estatus diferent per a Catalunya i es va parlar d'un possible Consejo General de Cataluña.

Però sense la tossudesesa i la voluntat política de Tarradellas, aquest hagués acabat reduït a una figura del tot irrellevant. «Tots volien el meu retorn, a condició que no tornés», va repetir diversos cops rememorant les tensions entre la presidència a l'exili i la nova fornada de dirigents antifranquistes, pels quals la Generalitat republicana era vista com una antigalla o com un company de viatge molest.

De les noves forces en joc, el pujolisme –organitzat formalment en el nou partit Convergència Democràtica de Catalunya el 1974– i el PSUC eren vistes amb especial recel per Tarradellas. Seria amb les que tindria més dificultats d'entesa en els anys immediats.

L'abril de 1976, té lloc la primera reunió entre el president a l'exili i la Comissió Coordinadora de Forces Polítiques de Catalunya, que aplegava el gruix de l'oposició antifranquista. És un moment clau, la trobada entre el que podríem anomenar les dues legitimitats de l'antifranquisme: la històrica, encarnada per l'home de Saint-Martin-le-Beau, i la realitat dels partits que es mouen a l'interior.

Són moments transcendents en què es juga el futur del país. A més de les discrepàncies internes dins del bloc antifranquista (interior-exili, diferències entre els partits), aquest ha de lluitar contra un Govern postfranquista que sap maniobrar hàbilment, coneixent les contradiccions internes dels adversaris. En un moment determinat, els camins de Tarradellas i els de Jordi Pujol xoquen obertament. El líder de CDC defensa un doble camí de negociació: de les forces catalanes amb el

règim i a la vegada amb els partits catalans participant en els organismes unitaris de l'oposició espanyola. En canvi, Tarradellas proclama que

«la Generalitat, d'acord amb les forces polítiques del país, ha de pactar directament amb el Govern d'Espanya, fins i tot si no ens agrada».⁵⁸

El president manté un dur enfrontament amb Pujol, que li fa dir en una declaració pública:

«Hem d'admetre la política d'aquells que a Catalunya són fervorosament nacionalistes i a Madrid fan tota mena de concessions i genuflexions al Govern i a l'oposició?».

Feia temps que el gat vell de l'exili veia en Pujol el seu principal contradictor i un rival d'alçada. Però el cert és que el resultat de les primeres eleccions del postfranquisme, el 15 de juny de 1977 (en les quals ERC no es va poder presentar amb les seves sigles sinó dins de la coalició Esquerra de Catalunya), suposaren un èxit per a les forces d'esquerra i una derrota de CDC. Durant un temps, el principal interlocutor de Tarradellas amb els partits seria Joan Reventós, cap del PSC-PSOE i persona amb qui la relació era més fluida.

Pel president Adolfo Suárez, successor d'Arias el juliol de 1976, el vell de Saint-Martin-le-Beau no era, ni molt menys, la primera opció per resoldre el «problema catalán». Sens dubte, el re-

---

58 SOBREQÜÉS, Jaume. *La fi del silenci*. Editorial Base, 1988, p. 149.

sultat de les eleccions de 15 de juny van capgirar el panorama i, davant la victòria de les esquerres encapçalades pel PSC-PSOE i pel PSUC a Catalunya, el Govern de Madrid es veia obligat a moure fitxa per no perdre el control de la situació a Barcelona. És aleshores, el juny del 77, quan l'operació Tarradellas s'activa amb escreix. I de manera accelerada.

La carta Pujol, acaronada per Suárez, resulta un fiasco després que CDC quedés en quarta posició en les eleccions a Catalunya. Manuel Ortínez i Carles Sentís duen Tarradellas a Madrid en un avió de l'empresari basc Luis Olarra. Moltes incidències d'aquesta operació són conegudes. Quan Suárez li va preguntar a Sentís com era Tarradellas, el veterà periodista va respondre:

«Os vais a entender. Es como tu: es un animal político».

Però la veritat és que la primera conversa va anar malament. És el 27 de juny de 1977. Suárez li va proposar a l'antic dirigent d'ERC que acceptés la presidència d'un organisme semblant a la Mancomunitat.

Tarradellas va viatjar a Madrid disposat a cedir, a pactar, a tancar un acord com fos... Però sabia, com sempre va fer en la seva vida, quin era el punt per ell innegociable. Passés el que passés, no acceptaria cap sortida que no fos la reinstauració de la Generalitat. En un moment de l'entrevista a la Moncloa, el president espanyol li recorda al seu interlocutor que és ell qui té el poder real. Tarradellas li respon que segons com vagin les coses, un milió de catalans pot sortir al carrer. «¿Y a mi qué me importa?», contesta el d'Àvila, menyspreatiu. Tarrade-

llas canvia de to per evitar la impressió que vol amenaçar el president espanyol.

L'entrevista va acabar sense cap acord. En el comunicat de La Moncloa, sols s'intueix un bri d'esperança quan s'esmenta Tarradellas amb el títol d'«honorable». Quan surt, Suárez, visiblement molest, es queixa als seus col·laboradors:

«Con este viejo tozudo no hay nada que hacer».

Però, altre cop, el vell tossut demostrarà que en sap més. Al sortir, tot i l'abatiment interior que du, envoltat de periodistes, dirà que la reunió ha anat molt bé i elogia Suárez. Els negociadors del Govern espanyol, amb Martín Villa al davant, queden astorats de l'astúcia del personatge.

En uns pocs dies, Tarradellas du a Madrid una activitat frenètica i s'entrevista amb el «tot» de la classe política, començant pel monarca espanyol. Després, l'impàs es desbloqueja. L'1 de juliol, té lloc la seva segona entrevista amb Suárez, que ja discorre per altres viarany. Tarradellas subratlla el paper del rei en la culminació dels acords Suárez-Tarradellas.⁵⁹ D'altres autors, en canvi, reblen la intel·ligència política de Suárez.⁶⁰

Del 27 de juny al 29 de setembre de 1977 té lloc el procés de restauració de la Generalitat. Encara hi haurà, per tant, mesos llargs de negociacions a París a tres bandes: Govern espanyol

---

59 TARRADELLAS, Josep. *Ja sóc aquí*. Barcelona: Planeta, 1999, p. 146.

60 És l'opinió de Carles Sentís. *I, de sobte, Tarradellas*. Barcelona: Proa, 2002.

(representat per Salvador Sánchez Terán), Tarradellas i els partits polítics catalans.⁶¹

El 29 de setembre de 1977, tancats els anomenats acords de Perpinyà entre el president, els diputats catalans i Sánchez Terán, un reial decret restableix provisionalment la Generalitat. El 23 d'octubre següent, Josep Tarradellas i Joan aterra a Barcelona com a president de la Generalitat.

Sembla que el més difícil s'ha assolit. Però comença aleshores una etapa feixuga de negociacions amb els partits per formar el Govern provisional de la Generalitat.

En el moment de formar govern, tenia clar que no volia que les carteres de Governació, Hisenda i Cultura anessin a parar a mans de socialistes o comunistes, sinó a persones de la seva confiança estricta.⁶² De fet, però, només Governació va ser un departament estrictament tarradellista. En els dos anys i mig de la seva presidència, va estar en mans de persones molt properes al president: Frederic Rahola, Manuel Ortínez i Josep Maria Bricall.

El 5 de desembre, queda conformat el Govern presidit per Tarradellas, format per dotze consellers, cinc dels quals són anomenats consellers polítics, és a dir, representen la direcció dels partits majoritaris:

---

61 Per seguir la lletra petita de les negociacions és imprescindible SUREDA, Josep Lluís. «Crònica del restabliment de la Generalitat de Catalunya (juny-setembre de 1977)», dins de *Tarradellas o la reivindicació de la memòria*, op. cit.

62 ARBÓS, Albert. *Op. cit.*, p.88.

Consellers polítics

Joan Reventós (PSC)

Josep Maria Triginer (Federació Catalana del PSOE)

Antoni Gutiérrez Díaz (PSUC)

Carles Sentís (Centristes de Catalunya-UCD)

Jordi Pujol (CDC)

Consellers tècnics

Governació: Frederic Rahola (membre d'ERC,
designat personalment pel president)

Ordenació Territorial i Obres Públiques: Narcís Serra (PSC)

Treball: Joan Codina (UGT-PSC)

Sanitat: Ramon Espasa (PSUC)

Economia: Joan Josep Folchi (Centristes de Catalunya-UCD)

Ensenyament i Cultura: Pere Pi Sunyer (CDC)

Agricultura: Josep Roig (ERC)

Tarradellas no és un home especialment rancuniós. Però no oblidava res. Ja president, visita el monestir de Poblet, on pensa en dipositar el seu arxiu personal i que, segons ell, «representa la unitat de la nació catalana i em va semblar lògic portar-hi els meus documents sobre la història contemporània del país». ⁶³ Després, visita Montserrat, on es va casar.

La fase provisional de la Generalitat (1977-80) és encara una etapa poc estudiada. ⁶⁴ Però malgrat la seva brevetat relativa,

---

⁶³ ARBÓS, Albert. *Op. cit.*, p.48.

⁶⁴ Per conèixer aquest període és fonamental BRICALL, Josep Maria. *Memòria d'un silenci*. Barcelona: Rosa dels Vents, 2003.

és quan es posen les bases del que serà la Generalitat actual i permet conèixer la concepció de govern que tenia el president Tarradellas.

El Govern Tarradellas (ara ja sí, Govern, no pas a l'exili sinó amb despatx al Palau de la Generalitat) obre un camí que dóna moltes pistes sobre la visió de país de l'antic exiliat. Tarradellas se sent Estat i aconsegueix victòries que, d'haver estat enteses i assumides, haguessin suposat triomfs consolidats de cara al futur. Les esquerres no van acceptar el seu desig d'integrar els presidents de les diputacions en el primer Consell Executiu de la Generalitat amb l'argument que es tractava de figures hereves del franquisme. Però Tarradellas el que pretenia era integrar els organismes provincials en la nova arquitectura administrativa. No va ser possible, tot i que ell sí que va assumir la presidència de la Diputació de Barcelona.

Amb els segons acords Suárez-Tarradellas d'abril de 1978, després d'un viatge presidencial a Madrid, s'assoleixen els primers traspassos de l'Estat i s'incorpora la llengua catalana al sistema d'ensenyament català. El president obté un nou trumfo: se li reconeix l'atribució de convocar els governadors civils de les quatre «províncies», el que el confirma com el veritable representant de l'Estat a Catalunya.

El maig de 1979 es recupera l'Escola d'Administració Pública de Catalunya, un projecte pel qual es reclama el suport d'administrativistes de la prestigiosa ENA francesa.

Però Tarradellas té un enemic massa poderós contra el qual no pot fer res: el temps. El 19 de gener de 1979, compleix 80

anys. Una classe política jove espera amb delit el seu moment. El 1978 s'aprova la Constitució i el 1979 s'elabora un Estatut en què els dirigents polítics no deixen que el president intervingui. Així, la victòria de Josep Tarradellas amb el seu retorn esdevindrà una 'vendetta' efímera. Només Esquerra Republicana i un grup de fidels tarradellistes (Josep Lluís Sureda, Josep Maria Bricall, Manuel Ortínez) semblen disposats a jugar altre cop la carta Tarradellas. Quan el text de l'Estatut de Sau de 1979 delati les seves mancances, els homes del president li demanaran que s'oposi a referendar-lo. Però el president se sent massa vell i no vol enfrontar-se als partits majoritaris.

Socialistes, PSUC, UCD i convergents s'afanyen a fer aprovar per referèndum un Estatut que Tarradellas considera del tot insuficient i que ha de tancar l'etapa provisional de la Generalitat. Les presses amb què es va fer, negociant amb un Estat molt més savi, amb uns parlamentaris catalans sense experiència però amb ganes de jubilar Tarradellas, van ser un error que Catalunya va pagar car. En va deia el vell president que l'Estatut de Sau encabia Catalunya en el marc del «café para todos» i que els mateixos que es mostraven eufòrics amb el text se'n queixarien al cap de poc temps.

L'etapa tarradellista s'encaminava a la seva fi. El president, sense un partit propi i amb les forces majoritàries deleroses de perdre'l de vista, havia dit que no presentaria la seva candidatura. Les eleccions de març de 1980, amb la victòria inesperada de Jordi Pujol, obrien un nou cicle.

EL CREPUSCLE. UN BALANÇ (1980-1988)

Retirat del primer rengle de la política, des del seu pis de la Via Augusta contempla amb la mateixa passió de sempre la política catalana. Mentre el pujolisme consolida la seva hegemonia en els anys vuitanta, l'expresident apareix amb freqüència per opinar sobre els esdeveniments de forma contundent: vindica la necessitat d'una política unitària per aconseguir noves victòries, etziba fort contra el Govern Pujol per monopartidista i sectari, critica la LOAPA però responsabilitza la classe política per no haver sabut evitar-la, contraposa el nacionalisme de dretes de Jordi Pujol al seu nacionalisme d'esquerres.

Tarradellas era un home de conviccions, però del tot refractari a disquisicions teòriques. La seva llarga estada a França el va fer seguir la trajectòria del general De Gaulle, una figura a la qual admirava, tot i que l'entrevista que va tenir amb Franco el 1970 el va decebre:

«Sempre he estat gaullista perquè sóc pobre i d'esquerres. A França, els antigaullistes eren la gent de dretes. Si en alguna cosa d'ell em fixava contínuament, és que posava França per damunt de tot. Abans que tot, jo hi he posat sempre Catalunya. He de reconèi-

xer, però, que va perdre una part de les meves simpaties quan va anar a visitar Franco».⁶⁵

Aquest admirador de De Gaulle i lector de Montaigne es va sentir sempre dins la tradició del nacionalisme d'esquerres. No distingia entre catalanisme i nacionalisme. El seu esquerranisme era autèntic i alhora molt «català». No li vinguessin amb manuals.

Com tot polític d'envergadura, viu malament el seu retir. «He tingut dos objectius a la meua vida: la meua filla i el meu país».⁶⁶ Era veritat. La preocupació per la filla seria constant al llarg de la seva vida. El 1984, va morir la Montserrat. El cop va ser molt dur:

«Vaig recórrer mitja Europa per intentar curar-la, però no hi havia res a fer. Va ser un miracle que visqués fins als 54 anys».⁶⁷

A partir d'aquell moment, es va iniciar el declivi físic del president, que tenia ja 85 anys. Quan va enterrar la Montserrat, devia recordar el seu admirat De Gaulle, pare també d'una noia amb síndrome de Down, a la mort de la qual el líder de la Resistència va exclamar: «Ara ja és una nena com les altres».

Acusat sovint d'haver cedit massa davant el poder espanyol, ara sabem que sense la seva tossuderia l'autogovern encara tindria un sostre més baix. Alguns dels qui el titllaven de massa

---

65 ARBÓS, Albert. *Op. cit.*, p. 78.

66 PORCEL, Baltasar. *Op. cit.*, p. 131.

67 ARBÓS, Albert. *Op. cit.*, p. 52.

pactista davant Madrid van aplaudir un Estatut, el de 1979, que rebaixava alguns dels plantejaments tarradellistes.

El principal «error» de Tarradellas va ser que va tornar massa tard. La Catalunya que va trobar era molt diferent d'aquella que havia deixat enrere el 1939. Noves forces polítiques i socials, des del PSUC al pujolisme passant pel socialisme en les seves diverses branques, veien el vell president com una figura extemporània. Només la seva intel·ligència i habilitat polítiques van evitar que fos bandejat sense misericòrdia. Potser en el seu famós «Ja sóc aquí» s'expressés un gran malentès, ja que en el fons hi havia molt pocs que l'esperessin.

En els darrers anys hi ha molts moments de melangia i tristor, mitigats per les seves visites a Poblet, on deixa un arxiu que, malgrat les rumorologies indocumentades o verinoses, conforma un dels fons imprescindibles per conèixer la nostra història contemporània. Ell devia notar la gran paradoxa entre ser menystingut per la força principal del catalanisme i ser cobert de lloances de tota mena per la classe política de Madrid, que el citava sovint per oposició al Govern Pujol.

Si Tarradellas pertany al nacionalisme d'esquerres, el tarradellisme és, pel que fa a l'art de governar, un mètode. Una manera de fer: administrar amb rigor, parlar poc, donar rellevància a les formes i el protocol. En la convicció, potser, que és l'Estat (el poder ben assumit, el saber regir un poble) el que farà la Nació, més que a l'inrevés. El primer, doncs, és fer bé les coses.

Se li va retreure, amb raó, que acceptés el marquesat de Tarradellas el 1987. Però en algunes crítiques es va delatar que hi

ha gent que sol donar més importància a l'anècdota que a la categoria. A Tarradellas se l'haurà de valorar per la seva trajectòria i per la seva obra de govern. Va demostrar que els catalans ens podem autogovernar amb serietat i eficàcia. I ell ho va fer en contextos dramàtics.

Josep Tarradellas forma part del patrimoni d'ERC. Recordar-lo és vindicar el bo i millor de l'activitat política, en moments en què molts es deixen endur pel desànim o la desconfiança vers la funció pública. A mesura que Catalunya avanci cap a la plena sobirania, la figura del jove del CADCI, de l'eficaç conseller de Finances, de l'exiliat digne i del vell president retornaran. Demà, Tarradellas?

ÍNDIX ONOMÀSTIC

Aguirre i Lecube, José Antonio.....	39
Aiguader i Miró, Artemi	34, 35, 36
Albornoz Liminiana, Álvaro de.....	52, 57
Alfons XIII.....	9, 16, 51
Andreu i Abelló, Josep.....	38, 46, 61, 62, 64
Antonov-Ovseenko, Vladimir	34
Aranguren Roldán, José	26
Arias Navarro, Carlos.....	67, 69
Azaña Díaz, Manuel.....	19, 24, 25, 34, 37, 64
Barrera i Costa, Heribert	49
Barrera i Maresta, Martí.....	49
Bassas, Melcior	49
Batet i Mestres, Domènec	24
Batista i Roca, Josep Maria	47
Bertran i Musitu, Josep	8, 9
Besteiro Fernández, Julián.....	19
Bricall i Masip, Josep Maria	66, 72, 75
Cambó i Batlle, Francesc.....	9, 12
Casals i Defilló, Pau	56
Casanellas i Ibars, Joan.....	22, 24
Casanovas i Maristany, Joan.....	27
Casares Quiroga, Santiago	21
Codina i Torres, Joan	73

Comas i Calvet, Pere.....	22
Comorera i Soler, Joan.....	50
Companys i Jover, Lluís.....	18, 23, 24, 25, 26, 27, 34, 39, 41, 42, 43, 44, 45, 48, 57
Companys i Maldonado, Manuel.....	49
Companys i Micó, Lluís.....	44
Cornudella i Barberà, Joan.....	48
Cuito i Canals, Ferran.....	64
Dencàs i Puigdollers, Josep.....	24
Duran i Guàrdia, Joan.....	49
Escarré i Jané, Aureli Maria.....	64
Escofet i Alsina, Frederic.....	26
Espasa i Oliver, Ramon.....	73
Esteve i Guau, Martí.....	27
Fabra i Poch, Pompeu.....	43, 53
Farreras i Duran, Francesc.....	61
Figuerola y Torres Mendieta, Álvaro «Comte de Romanones»... 19	
Folchi i Bonafonte, Joan Josep.....	73
Fornas i Martínez, Josep.....	66
Fraga Iribarne, Manuel.....	67
Franco Bahamonde, Francisco.....	14, 42, 44, 45, 51, 53, 55, 58, 67, 77, 78
Frontera i Bosch, Ramon.....	43
Galceran, Miquel.....	49
Garcia Castellet, Joan.....	49, 51
Garcia Oliver, Joan.....	35
Gassol i Rovira, Bonaventura.....	37, 45
Gaulle, Charles de.....	46, 52, 77, 78
Gausachs i Raimon, Lluís.....	66
Gil-Robles y Quiñones, José María.....	25
Guinart i Castellà, Miquel.....	10, 13

Gutiérrez Díaz, Antoni	73
Hitler, Adolf	25, 38, 43, 44
Hurtado i Miró, Amadeu	64
Irla i Bosch, Josep	45, 47, 48, 49, 50, 53, 55, 56, 57
Joan i Julià, Casilda.....	7
Joan Carles I	71
Joan de Borbó	51
Largo Caballero, Francisco	36
Layret i Foix, Francesc	9, 13
Lerroux García, Alejandro	24
Lluhí i Vallescà, Joan.....	18, 22
Macià i Gómez, Antònia.....	13, 15, 16, 45
Macià i Llussà, Francesc	10, 11, 13, 14, 15, 17, 18, 19, 20, 21, 23, 27, 42
Makarios	65
Martí Feced, Carles.....	43
Martí i Julià, Domènec.....	10
Martín Villa, Rodolfo	71
Martínez Anido, Severiano	13
Martínez Barrio, Diego.....	19, 50, 52
Masaryk, Tomáš	14
Miravittles i Navarra, Jaume	33, 46, 52, 59, 60
Moles i Ormella, Joan.....	21
Montaigne, Michel de	78
Montseny i Mañé, Frederica.....	35
Negrín López, Juan.....	30, 36, 37, 39, 41, 42
Nicolau d'Olwer, Lluís.....	48
Olarra Ugartemendia, Luis.....	70
Oliveira Salazar, António de.....	25
Ortega y Gasset, José.....	19
Ortínez i Mur, Manuel	62, 70, 72, 75

Pétain, Philippe.....	44, 45
Pi i Sunyer, Carles.....	38, 43, 46, 47, 48, 49, 50, 53, 57, 59
Pi i Sunyer, Pere	73
Pla i Casadevall, Josep.....	62
Planas i Miró, Romà	66
Porcel i Pujol, Baltasar	63, 78
Pous i Pagès, Josep	43
Prat de la Riba i Sarrà, Enric	11, 65
Prat, Joaquim	49
Prieto Tuero, Indalecio	19, 43, 51
Primo de Rivera Ormanaja, Miguel	11, 12, 14
Puig i Cadafalch, Josep.....	65
Pujol i Soley, Jordi.....	68, 69, 70, 73, 75, 77, 79
Quero i Molares, Josep	60
Rahola i d'Espona, Frederic	66, 72, 73
Rémond, Paul.....	45
Reventós i Carner, Joan.....	69, 73
Roig i Magrinyà, Josep	73
Rovira i Virgili, Antoni.....	43, 53, 56, 57
Sánchez Terán, Salvador.....	72
Sans, Josep	50
Santaló i Parvorell, Miquel.....	38, 46, 59
Sardà i Dexeus, Joan	33
Sauret i Garcia, Joan.....	38, 46, 49, 58, 59, 60
Sbert i Massanet, Antoni Maria	60
Seguí Rubinat, Salvador «El noi del Sucre»	12, 13
Sentís i Anfruns, Carles	70, 71, 73
Serra i Moret, Manuel.....	50, 56, 57, 58, 60
Serra i Serra, Narcís.....	73
Suárez González, Adolfo	69, 70, 71, 74
Sugranyes de Franch, Ramon	65, 66

Sureda i Carrión, Josep Lluís	75
Tarradellas i Joan, Antònia	9
Tarradellas i Macià, Josep	45, 63
Tarradellas i Macià, Montserrat	16, 63, 78
Tarradellas i Rovira, Jaume.....	7, 9
Tarradellas i Rovira, Salvador	7, 9
Tasis i Marca, Rafael.....	60
Tauler i Palomeras, Joan	49
Tomàs i Piera, Josep	46
Torres i Perenya, Víctor.....	53, 66
Triginer Fernández, Josep Maria	73
Trueta i Raspall, Josep.....	47
Valls Taberner, Domingo	62
Vicens Vives, Jaume	61
Vigo i Bènia, Emili	49
Vila, Santiago.....	49
Vila-Abadal, Francesc.....	66
Xirau i Palau, Antoni	22

ÍNDEX D'ORGANITZACIONS

Acció Catalana.....	17, 22, 28, 48, 60
Assemblea de Catalunya.....	66
Ateneu Barcelonès.....	13
Centre Autònom de Dependents del Comerç i la Indústria (CADCI)...	9, 10, 12, 13, 14, 15, 19, 80
Centristes de Catalunya.....	73, 75
Comissió Coordinadora de Forces Polítiques de Catalunya	68
Comissió d'Indústries de Guerra.....	29, 30
Comitè de Milícies Antifeixistes	26
Comunitat Catalana de Mèxic	46
Confederació Espanyola de Dretes Autònomes	25
Confederació Nacional del Treball.....	12, 21, 27, 29, 30, 33, 34, 36
Consell de Catalunya.....	55, 56
Consell Nacional de Catalunya	43, 46, 47, 48, 50
ConSORCI d'Industrials Cotoners	62
Convergència Democràtica de Catalunya	68, 69, 70, 73, 75
Esquerra de Catalunya	69
Esquerra Republicana de Catalunya.....	17, 18, 19, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 29, 34, 38, 42, 43, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 56, 58, 59, 63, 64, 65, 66, 69, 70, 73, 75, 80
Estat Català.....	14, 18, 48

Federació Anarquista Ibèrica.....	29
Federació Catalana del PSOE.....	73
Federació Democràtica Nacionalista.....	13
Front Nacional de Catalunya.....	48
Front Popular.....	25, 29, 42
Joventut Nacionalista la Falç.....	11, 13, 17
Joventuts d'Esquerra Republicana-Estat Català.....	50
Junta d'Auxili als Refugiats Espanyols.....	42, 43
Lliga Regionalista / Lliga Catalana.....	9, 11, 12, 23, 24, 48
Òmnium Cultural.....	64, 65
Orfeo Gracienc.....	13
Partido Comunista de España.....	33, 42
Partido Conservador.....	13
Partido Liberal.....	13
Partido Nacionalista Vasco.....	43
Partido Socialista Obrero Español.....	11, 36, 39, 51, 69, 70
Partit dels Socialistes de Catalunya.....	69, 70, 73, 75
Partit Nacionalista Republicà d'Esquerres.....	22, 26
Partit Obrer d'Unificació Marxista.....	27, 29, 33, 34
Partit Republicà Català.....	23
Partit Republicà Radical Socialista.....	22
Partit Socialista Unificat de Catalunya....	27, 29, 33, 35, 36, 37, 50, 64, 68, 70, 73, 75, 79
Patronat Pro Pàtria.....	63
Servei d'Emigració de la República Espanyola.....	42
Solidaritat Catalana.....	48
Unió Catalanista.....	10
Unió de Rabassaires.....	27
Unió General de Treballadors.....	73

ÍNDIX DE PUBLICACIONS

Abrandament.....	11
Esquerra, L'.....	11
Humanitat, La.....	49
Intransigent, L'.....	11
Poble Català, El.....	8
Tralla, La.....	11

BIBLIOGRAFIA

ARBÓS, Albert. *Tarradellas. La consciència d'un poble*. Barcelona: Grijalbo, 1988.

ARIAS, Josep. *La hacienda de la Generalidad*. Barcelona: Ariel, 1977.

AZAÑA, Manuel. *Diarios completos*. Barcelona: Crítica, 2000.

BENET, Josep. *El president Tarradellas en els seus textos (1954-1988)*. Barcelona: Empúries, 1988.

BONAMUSA, Francesc et al. *L'obra de govern de Josep Tarradellas (1936-1939)*. Lleida: Pagès editors, 2008.

BRICALL, Josep Maria. *Política econòmica de la Generalitat (1936-1939)*. Barcelona: Edicions 62, 1979.

— *Memòria d'un silenci*. Barcelona: Rosa dels Vents, 2003.

CALVET, Felip i Roig Rosich, Josep Maria. *Josep irla. President de la Generalitat de Catalunya a l'exili*. Barcelona: Fundació Salvador Vives, 1983.

GUINART, Miquel. *Memòries d'un militant catalanista*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1988.

IBÁÑEZ, Manuel. *La memòria és un gran cementiri*. Barcelona: Edicions 62, 1990.

MALLÓ, Oriol. *Tarradellas, un segle de catalanisme*. Barcelona: Planeta, 2003.

MORALES, Mercè. *La Generalitat de Josep Irla i l'exili polític català*. Barcelona: Editorial Base, 2008.

ORTÍNEZ, Manuel. *Una vida entre burgesos*. Barcelona: Edicions 62, 1993.

PORCEL, Baltasar. «Josep Tarradellas, en l'espera». Dins de *L'àguila daurada*. Barcelona: Destino, 2003.

SÁNCHEZ CERVELLÓ, Josep. *Los papeles de Tarradellas*. Barcelona: Flor del Viento, 2005.

SAURET, Joan. *L'exili polític català*. Barcelona: Proa, 1976.

SENTÍS, Carles. *I de sobte, Tarradellas*. Barcelona: Edicions La Campana, 2002.

SOBREQUÉS, Jaume. *La fi del silenci*. Barcelona: Editorial Base, 1988.

TARRADELLAS, Josep. *Ja sóc aquí*. Barcelona: Planeta, 1999.

UDINA, Ernest. *Josep Tarradellas. L'aventura d'una fidelitat*. Barcelona: Edicions 62, 1978.

Josep Tarradellas i Joan (Cervelló, 1899 - Barcelona, 1988)

President de la Generalitat de Catalunya.

Militant de la Joventut Nacionalista La Falç, fou un dels fundadors d'Esquerra Republicana de Catalunya. El CADCI i les figures de Domènec Martí i Julià i de Francesc Macià van impregnar la seva ideologia. Va exercir responsabilitats en el Govern de la Generalitat republicana com a conseller de Governació i, durant la Guerra Civil, com a conseller primer i de Finances, impulsant la indústria de guerra. A l'exili liderà Esquerra i el 1954 fou elegit president de la Generalitat, succeint Josep Irla. El seu retorn a Catalunya significà el restabliment de la Generalitat de la qual en continuà exercint la presidència fins el 1980.

Pep Martí i Vallverdú (Barcelona, 1964)

Llicenciat en Història Contemporània per la UAB. Treballa de periodista al setmanari *El Triangle*. Va escriure la biografia *Antonio Maura* (Planeta, 2003) i ha col·laborat en diverses revistes especialitzades com *L'Avenç* i *Historia y Vida*. Vinculat a l'Ateneu Barcelonès, ha estat cap de la seva secció d'Estudis Polítics i membre de la seva junta directiva.

